

ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ

Навчально-науковий інститут заочно-дистанційного навчання
Форма навчання заочна
Кафедра правознавства

Допускається до захисту

Завідувач (начальник) _____ Галина ЛАВРИК
(підпис) (ініціали, прізвище)

« ___ » _____ 2023 р.

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему «АНТИКОРУПЦІЙНА ПОЛІТИКА В СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО
АДМІНІСТРУВАННЯ»

*спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування
освітньо-професійна програма «Публічне адміністрування»*

Виконавець роботи: Клімук Ігор Юрійович

(підпис, дата)

Науковий керівник:

Солдатенко Оксана Володимирівна
(підпис, дата)

Рецензент:

Єрмак Олександр Олександрович
(прізвище, ім'я, по батькові)

ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ

Затверджую

Завідувач (начальник) кафедри

_____ Галина ЛАВРИК

(підпис, ініціали та прізвище)

« _____ » _____ 2023 р.

ЗАВДАННЯ ТА КАЛЕНДАРНИЙ ГРАФІК ВИКОНАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

**на тему « АНТИКОРУПЦІЙНА ПОЛІТИКА В СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО
АДМІНІСТРУВАННЯ »**

**студентом спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування
освітньо-професійна програма «Публічне адміністрування»**

(шифр, назва)

Прізвище, ім'я, по батькові Клімук Ігор Юрійович

Затверджена наказом ректора № 226-Н від «20» листопада 2023 р.

Зміст роботи	Термін виконання	Термін фактичного виконання
1. Підбір джерел та їх обробка	до 01.01.2023 р.	
2. Складання та затвердження плану роботи	до 01.04.2023 р.	
3. Написання та оформлення роботи	до 20.09.2023 р.	
4. Попередній захист роботи	до 15.11.2023 р.	

Дата видачі завдання «__» _____ 2023 р.

Студент (-ка) _____

Науковий керівник _____ д.ю.н., проф. Солдатенко Оксана
Володимирівна

Результати захисту магістерської роботи

Магістерська робота оцінена на _____

(балив, оцінка за національною шкалою, оцінка за ЄКТС)

Протокол засідання ЕК № _____ від «_____» _____ 2024 р.

Секретар ЕК _____

ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ

**Оцінювання магістерської роботи,
виконаної студентом**

Клімуком Ігорем Юрійовичем

(прізвище, ім'я, по-батькові)

**спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування
освітньо-професійна програма «Публічне адміністрування»**

(шифр, назва)

ступеня магістра

**на тему « АНТИКОРУПЦІЙНА ПОЛІТИКА В СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО
АДМІНІСТРУВАННЯ »**

№ з/п	Критерії оцінювання	Бали
1.	Зміст (до 60 балів)	
2.	Оформлення та організація виконання (до 10 балів)	
3.	Захист (до 30 балів)	
	Усього балів	
	Оцінка за національною шкалою	
	Оцінка за шкалою ЄКТС	

Підпис членів екзаменаційної комісії:

_____	_____
<i>(підпис)</i>	<i>(ініціали, прізвище)</i>
_____	_____
<i>(підпис)</i>	<i>(ініціали, прізвище)</i>
_____	_____
<i>(підпис)</i>	<i>(ініціали, прізвище)</i>
_____	_____
<i>(підпис)</i>	<i>(ініціали, прізвище)</i>
_____	_____
<i>(підпис)</i>	<i>(ініціали, прізвище)</i>

Протокол засідання ЕК № _____ від « _____ » _____ 2024 р.

Секретар ЕК _____

(підпис)

(ініціали та прізвище)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	11
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДЕРЖАВНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ.....	15
1.1. Поняття та стратегія антикорупційної політики.....	15
1.2. Завдання та пріоритети державної антикорупційної політики.....	22
1.3. Принципи та гарантії антикорупційної політики в сфері публічного адміністрування.....	30
РОЗДІЛ 2. ХАРАКТЕРИСТИКА СУБ'ЄКТІВ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ.....	38
2.1. Поняття та адміністративно-правовий статус суб'єктів антикорупційної політики.....	38
2.2. Компетенція суб'єктів антикорупційної політики в процесі її впровадження та реалізації.....	48
2.3. Особливості взаємодії суб'єктів антикорупційної політики між з собою та з громадкістю.....	57
РОЗДІЛ 3. ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОЦЕСУ ВПРОВАДЖЕННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В ПУБЛІЧНОМУ АДМІНІСТРУВАННІ.....	72
3.1. Поняття та складові елементи механізму впровадження та реалізації антикорупційної політики.....	72

3.2. Нормативна та інформаційно-аналітична складові механізми реалізації антикорупційної політики.....	79
3.3.Адміністративні процедури створення антикорупційної політики в публічному адмініструванні.....	89
ВИСНОВКИ.....	100
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	103

АНОТАЦІЯ

Метою магістерської роботи є проведення комплексного аналізу наукових і нормативних джерел для визначення сутності адміністративно-правових основ антикорупційної політики в Україні та практики її застосування

Об'єктом дослідження є публічно-правові суспільні відносини, що регулюють антикорупційну політику в Україні.

Методи дослідження. У дослідженні використовувалися сучасні загальні та спеціальні методи наукового пізнання. Системний підхід допоміг розв'язати завдання та досягти мети роботи. Діалектичний метод використовувався для аналізу генези наукових концепцій, таких як "державна антикорупційна політика" та інші. Логіко-юридичний метод був застосований для формулювання базових дефініцій. Статистичний метод виявив тенденції взаємодії суб'єктів розроблення та реалізації антикорупційної політики.

Системний аналіз використовувався для визначення ознак антикорупційної політики та адміністративно-правового механізму. Методи моделювання, аналізу та синтезу застосовувались для розроблення перспектив вдосконалення нормативного врегулювання антикорупційної політики в Україні. Основу роботи складають нормативні акти, такі як Конституція та закони, а також міжнародні нормативно-правові акти. Емпірична база включає результати соціологічних досліджень, рішення судів, статистичні дані та інформацію від офіційних джерел.

Інформаційне забезпечення. Основу для даної роботи становлять нормативні акти, такі як Конституція України, закони Верховної Ради України, акти Президента України та Кабінету Міністрів України, а також акти центральних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування. Міжнародні нормативно-правові акти, на які надано обов'язковість Верховною Радою України, також входять у цю нормативну базу.

Результати дослідження. За результатами проведеного дослідження зроблено висновки щодо можливості класифікувати принципи державної антикорупційної політики за такими критеріями: а) за ступенем загальності (загальні та спеціальні); б) за сферою правового регулювання (формування, реалізація, протидія, запобігання корупції); в) за юридичною силою нормативно-правового акту, в якому вони закріплені (міжнародно-правові документи, закони, підзаконні та адміністративні акти); г) за змістом засад здійснення (формування або реалізації антикорупційної політики).

Запропоновано наступні гарантії, що мають бути в основі державної антикорупційної політики: 1) кадрово-професійні; 2) інформаційно-аналітичні; 3) науково-методичні; 4) матеріально-технічні; 5) гарантії контролю та нагляду. Ці гарантії ретельно обґрунтовані та розкриті змістовно.

Проведено класифікацію державної антикорупційної політики: 1) ті, що розробляють політику (Президент, Верховна Рада, Кабмін, НАЗК, Комітет з питань антикорупційної політики); 2) ті, що реалізують політику (органи влади, правоохоронні та контролюючі органи); 3) ті, що мають окремі повноваження (юридичні особи, громадські об'єднання, окремі громадяни).

Рекомендації щодо використання результатів дослідження. Положення і висновки магістерської роботи можуть бути використані у практичній діяльності відповідних органів влади з метою вирішення питань, які стоять при реалізації антикорупційної політики в Україні.

Висновки. Доцільно визначено коло пріоритетних напрямів державної антикорупційної політики, зокрема аналіз законодавства, підвищення рівня правової свідомості, попередження корупції на всіх рівнях, забезпечення дієвого фінансового контролю та інші аспекти. Зазначено, що для успішної реалізації державної антикорупційної політики необхідне збалансоване поєднання адміністративно-правового механізму формування та реалізації цієї політики. Подаються визначення та основні елементи авторського поняття

"адміністративно-правовий механізм формування та реалізації державної антикорупційної політики".

Магістерська робота спрямована на визначення ознак та різновидів адміністративно-правових гарантій для забезпечення державної антикорупційної політики, а також висуває пропозиції щодо їх нормативного закріплення. У роботі обґрунтовується широкий підхід до розуміння системи суб'єктів державної антикорупційної політики, включаючи громадян і громадянське суспільство як ключові складові.

Проводиться узагальнення ознак понять "суб'єкт державної антикорупційної політики" та "адміністративно-правовий статус суб'єкта державної антикорупційної політики", і формулюються відповідні авторські концепції. Також розглядається базовий характер компетентної складової адміністративно-правового статусу суб'єктів державної антикорупційної політики, з поглибленням розуміння поняття "компетенція" в аспекті адміністративно-правового статусу.

Ключові слова: адміністративно-правові засади, урядова стратегія протидії корупції, стратегічні цілі, правовий статус адміністративних структур, процедури управлінської діяльності, функціональні завдання, основні напрями робіт, гарантії в адміністративному праві, компетентність, взаємодія суб'єктів, участь громадськості, механізм управління, аналітичний компонент інформаційного забезпечення.

ANNOTATION

The purpose of the master's thesis is to conduct a comprehensive analysis of scientific and normative sources to define the essence of the administrative-legal foundations of anti-corruption policy in Ukraine and the practices of its implementation. The object of the study is societal relations related to the formation and implementation of state anti-corruption policy in Ukraine.

Research Methods. The study utilized modern general and special methods of scientific cognition. A systemic approach aided in solving tasks and achieving the goals of the work. The dialectical method was employed to analyze the genesis of scientific concepts, such as "state anti-corruption policy," among others. The logical-legal method was applied to formulate basic definitions. The statistical method revealed trends in the interaction of development and implementation subjects of anti-corruption policy.

Systemic analysis was used to determine the characteristics of anti-corruption policy and the administrative-legal mechanism. Modeling, analysis, and synthesis methods were employed to develop perspectives for improving the regulatory framework of anti-corruption policy in Ukraine. The foundation of the work consists of normative acts such as the Constitution and laws, as well as international legal acts. The empirical basis includes the results of sociological research, court decisions related to the sphere of anti-corruption, statistical data, and information from official sources.

Information Support. The foundation for this work consists of regulatory acts such as the Constitution of Ukraine, laws of the Verkhovna Rada of Ukraine, acts of the President of Ukraine and the Cabinet of Ministers of Ukraine, as well as acts of central executive authorities and local self-government bodies. International legal acts that have been made obligatory by the Verkhovna Rada of Ukraine are also included in this regulatory framework.

Research Results. The conclusions regarding the possibility of classifying the principles of state anti-corruption policy based on the following criteria have been drawn from the results of the conducted research: a) by the degree of generality (general and special); b) by the sphere of legal regulation (formation, implementation, counteraction, prevention of corruption); c) by the legal force of the normative legal act in which they are enshrined (international legal documents, laws, subordinate and administrative acts); d) by the content of the principles of implementation (formation or implementation of anti-corruption policy).

The following guarantees, forming the basis of state anti-corruption policy, are proposed: 1) personnel-professional guarantees; 2) information-analytical guarantees; 3) scientific-methodological guarantees; 4) material-technical guarantees; 5) guarantees of control and supervision. These guarantees are carefully justified and substantively disclosed.

A classification of state anti-corruption policy has been conducted: 1) those developing policy (President, Verkhovna Rada, Cabinet, NACP, Anti-Corruption Policy Committee); 2) those implementing policy (government bodies, law enforcement and supervisory authorities); 3) those with specific powers (legal entities, civil society organizations, individual citizens).

Recommendations for the Use of Research Results. The provisions and conclusions of the master's thesis can be applied in the practical activities of relevant government bodies to address issues arising during the implementation of anti-corruption policy in Ukraine.

Conclusions. The defined scope of priority directions for state anti-corruption policy is substantiated, including the analysis of legislation, elevation of legal awareness, prevention of corruption at all levels, and ensuring effective financial control, among other aspects. It is emphasized that the successful implementation of state anti-corruption policy requires a balanced combination of the administrative-legal mechanism for the formation and implementation of this policy. Definitions and

the key elements of the author's concept of the "administrative-legal mechanism for the formation and implementation of state anti-corruption policy" are presented. The master's thesis aims to identify the characteristics and types of administrative-legal guarantees to ensure state anti-corruption policy and proposes suggestions for their normative consolidation. The work substantiates a broad approach to understanding the system of subjects of state anti-corruption policy, including citizens and civil society as key components.

Generalization is made regarding the characteristics of the concepts of the "subject of state anti-corruption policy" and the "administrative-legal status of the subject of state anti-corruption policy," and corresponding authorial concepts are formulated. The basic nature of the competent component of the administrative-legal status of subjects of state anti-corruption policy is considered, deepening the understanding of the concept of "competence" in the aspect of administrative-legal status.

Keywords: administrative-legal principles, government strategy to counter corruption, strategic goals, legal status of administrative structures, procedures of managerial activity, functional tasks, main work directions, guarantees in administrative law, competence, interaction of subjects, public participation, management mechanism, analytical component of information support.

ВСТУП

Обґрунтування актуальності теми. На сьогодні українські проблеми у сфері формування та реалізації антикорупційної політики є одними з найбільш актуальних, оскільки масштабне поширення корупції становить реальну загрозу національній безпеці та демократичному розвитку. Перемога над корупцією як системою суспільних відносин є ключовою для забезпечення безпеки громадян, підняття рівня життя, розвитку ефективної економіки, правової демократії та захисту суверенітету України в контексті її шляху до Європейського Союзу.

У зв'язку з цим із врахуванням стратегії України до ЄС та виконання зобов'язань перед Радою Європи, належить терміново розробити ефективні механізми запобігання та протидії корупції, враховуючи зарубіжний досвід боротьби з цим соціальним явищем. Спеціальна увага має бути приділена політичним, правовим, інституційним та організаційним заходам для подолання корупції.

Боротьба з корупцією є основним об'єктом уваги державних інститутів, громадських організацій, засобів масової інформації та звичайних громадян. Зараз в Україні реалізуються судова, податкова та адміністративна реформи, які спрямовані на антикорупційний вплив. Проте, процес цей відбувається досить повільно.

Незважаючи на широкий спектр наукових досліджень корупційного явища, специфіка корупції в окремих сферах суспільного життя залишається недостатньо вивченою, зокрема, її вплив на дезорганізацію та реорганізацію суспільства. Це наголошує на необхідності розробки механізмів виходу з цієї кризової ситуації шляхом ефективною антикорупційної політики держави.

Огляд наукових джерел. Важливо відзначити високі досягнення науковців у сфері корупції, як соціального, політичного і філософського явища. Вони вивчали умови виникнення та причини поширення корупції в Україні, її системний характер і негативний вплив на економічний розвиток та

громадянське суспільство. До таких науковців можна віднести Л.А. Андрущенко, Л.В. Білинську, Г.С. Буряка, Є.В. Вдовиченка, А.В. Волошенка, В.В. Дерегу, О.В. Дручек, Я.А. Гончарука, В.Д. Гвоздецького, М.М. Кінаша, М.І. Копитка, Ю.Ф. Лавренюка, Є.В. Невмержицького, Ю.А. Шайхалієву та інших.

Мета й завдання дослідження. Мета даного дослідження полягає в проведенні комплексного аналізу наукових і нормативних джерел для визначення сутності адміністративно-правових основ антикорупційної політики в Україні та практики її застосування. Для досягнення цієї мети в дипломній роботі вирішено наступні основні завдання:

1. Охарактеризувати державну антикорупційну політику як адміністративно-правову категорію.
2. Визначити завдання та пріоритетні напрями державної антикорупційної політики.
3. Охарактеризувати принципи державної антикорупційної політики.
4. Розкрити сутність адміністративно-правових гарантій забезпечення державної антикорупційної політики.
5. Розкрити зміст компетенції суб'єктів державної антикорупційної політики.
6. Охарактеризувати особливості взаємодії суб'єктів розроблення та реалізації державної антикорупційної політики.
7. З'ясувати сутність взаємодії суб'єктів державної антикорупційної політики з громадськістю щодо її формування і реалізації.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження є публічно-правові суспільні відносини, що регулюють антикорупційну політику в Україні. Предметом дослідження є засади антикорупційної політики в публічному адмініструванні.

Методи й інформаційна основа дослідження. У даному дослідженні були використані сучасні загальні та спеціальні методи наукового пізнання. Системний підхід забезпечив розв'язання завдань та досягнення мети роботи. Діалектичний метод застосовувався для дослідження генези наукових концепцій, таких як "державна антикорупційна політика", "стратегічна мета державної антикорупційної політики", "завдання державної антикорупційної політики" та інші.

Логіко-юридичний метод використовувався для формулювання базових дефініцій дослідження. Статистичний метод дозволив виявити тенденції та недоліки взаємодії суб'єктів розроблення та реалізації державної антикорупційної політики.

Системний аналіз використовувався для визначення характерних ознак антикорупційної політики та елементів адміністративно-правового механізму формування та реалізації цієї політики. Методи моделювання, аналізу та синтезу використовувались для розроблення перспектив подальшого вдосконалення нормативного врегулювання адміністративно-правових основ державної антикорупційної політики в Україні.

Основу для даної роботи становлять нормативні акти, такі як Конституція України, закони Верховної Ради України, акти Президента України та Кабінету Міністрів України, а також акти центральних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування. Міжнародні нормативно-правові акти, на які надано обов'язковість Верховною Радою України, також входять у цю нормативну базу.

До емпіричної основи входять результати соціологічних досліджень, проведених вітчизняними та іноземними організаціями. Також враховуються рішення судів, що стосуються сфери протидії корупції, і які включені до Єдиного реєстру судових рішень України. Додатково використовуються

статистичні дані від Державної служби статистики України, інформація з офіційних веб-сайтів суб'єктів публічної адміністрації та правова публіцистика.

Практичне значення дослідження.

1. В науковій сфері - для подальшого розвитку теоретичних і практичних аспектів антикорупційної політики України. Матеріали роботи було опубліковано у збірнику матеріалів їх міжнародної молодіжної науково-практичної інтернет-конференції.

2. У правотворчій діяльності - для адаптації національного антикорупційного законодавства до викликів сьогодення.

3. У правозастосовній діяльності - для вдосконалення державної антикорупційної політики.

4. В навчальному процесі - при викладанні різних дисциплін в сфері публічного управління та підготовці навчальних матеріалів для студентів та практикуючих управлінців.

Відомості про обсяг і структуру роботи. Дана дипломна робота складається з вступу, 3 розділів, 9 підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи 113 сторінки.

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДЕРЖАВНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

1.1. Поняття та стратегія антикорупційної політики

Корупція є серйозною проблемою, що ускладнює демократичний розвиток у різних країнах світу. В той час як антикорупційна політика дозволяє досягати успіхів та отримувати позитивні результати в деяких країнах, таких як Україна, боротьба із корупцією продовжується на протязі декількох десятиліть.

С.О. Кравченко наголошує на необхідності початку формування будь-якої політики з визначення місії, яка представляє собою основну загальну мету цієї політики. Місія визначає загальний орієнтир, який є основою для створення системи конкретних цілей, і тому визначення місії передує визначенню цілей.

Представники наукової спільноти висвітлюють різні підходи до визначення змісту місії антикорупційної політики. С.В. Максимова, наприклад, визначає місію антикорупційної політики як зменшення рівня корупції та захист прав інтересів громадян, суспільства і держави від наслідків корупції.

Вчені підкреслюють важливість конкретизації місії антикорупційної політики, включаючи систему цілей у двох напрямках. Це включає боротьбу з конкретними проявами корупції та заходи для усунення соціально-політичних умов, сприяючих корупції.

Антикорупційна політика, за словами вчених, повинна базуватися на системі з трьох компонентів: збільшення ризику відповідальності за корупцію, підвищення соціальної ціни державної служби та зменшення передумов для корупції.

О.Я. Прохоренко визначає мету антикорупційної політики як комплексне завдання, спрямоване на захист інтересів Державного бюджету, зміцнення

позицій у світовому співтоваристві, протидію корупції та створення системи державного контролю за виконанням антикорупційного законодавства.

С.О. Кравченко розглядає місію антикорупційної політики як поєднання трьох компонентів: максимального зменшення рівня корупції, захисту суспільства від наслідків корупції і виявлення та усунення причин корупції.

У стратегії сталого розвитку "Україна-2020" визначено головну мету антикорупційної реформи як значуще зменшення рівня корупції, скорочення втрат державного бюджету та бізнесу через корупційну діяльність, а також підвищення позицій України в міжнародних рейтингах, які оцінюють рівень корупції [6].

У процесі формування стратегічної мети державної антикорупційної політики важливо використовувати концепцію методу "дерева цілей". Цей метод передбачає сформулювання місії держави у сфері антикорупційної політики, яку можна розглядати як антикорупційну стратегію, а також визначення ієрархії стратегічних цілей та розроблення стратегічних планів для їх досягнення.

Якщо стратегія є якісною або правильною, то, як стверджує М.Б. Свистович, вона не потребує змін в залежності від зовнішнього середовища, оскільки вона сама є необхідною умовою виживання в умовах постійних змін, тоді як стратегічний план, як комплекс інтегрованих і взаємопов'язаних у просторі і часі дій, повинен постійно коригуватися залежно від зовнішніх обставин та вибраної стратегії [7]. Таким чином, сформульовану місію - стратегію (стратегічну мету) та систему стратегічних цілей державної антикорупційної політики слід розглядати як стан, в якому усі елементи державного апарату, суспільного устрою та громадянського суспільства не мають причин існування корупції і її проявів.

Міжнародний досвід у визначенні стратегічних цілей у сфері протидії корупції відображає різноманітні потреби суспільства. Наприклад, у статті 1

Модельного закону про боротьбу з корупцією, що був прийнятий Міжпарламентською асамблеєю держав-учасниць СНД у 1999 році, головна мета закону визначається як захист прав і свобод громадян, забезпечення безпеки держави від загроз, пов'язаних з корупцією, та забезпечення ефективної діяльності державних органів і посадових осіб через запобігання, виявлення, припинення і розкриття корупційних правопорушень, усунення їх наслідків та притягання винних до відповідальності [8].

Стаття 3 Модельного закону "Основи законодавства про антикорупційну політику" визначає мету антикорупційної політики як зниження рівня корупції та захист прав і законних інтересів громадян, суспільства і держави від загроз, пов'язаних із корупцією. Для досягнення цієї мети передбачені завдання, такі як попередження корупційних правопорушень, створення правового механізму протидії підкупу осіб із публічним статусом, відповідальність за корупційні правопорушення, відшкодування шкоди, сприяння правовій реформі та формування антикорупційної свідомості.

У міжнародному контексті можна вказати, що Національна антикорупційна програма Республіки Литва у 2002 році визначала свою основну мету як зниження рівня корупції та мінімізацію її негативного впливу на економічний, демократичний і соціальний розвиток, а також національну безпеку. Стратегія протидії корупції в Угорщині, зокрема, з 2001 року визначала свою головну мету як захист соціального та економічного життя від корупції.

На сучасному етапі визначення стратегічної мети антикорупційної політики в Україні вказує на відсутність чіткої системи стратегічних цілей, і відбувається процес формування та упорядкування методики визначення такої системи стратегічних цілей.

З точки зору дослідження стратегічної мети антикорупційної політики важливо дотримуватись трактування поняття "стратегії", сформульованого Г.

Мінцбергом, який розглядає два види стратегії: "задумана стратегія" - це плани майбутніх дій, і "реалізована стратегія" - це модель дій, що базується на минулому досвіді [14, с. 21].

Іншою особливістю державної політики, на яку звертають увагу Б. Гогвуд і Л. Ган, є можливість визначення цілей ретроспективно з метою раціоналізації попередніх дій уряду [15, с. 38]. Це означає, що цілі державної політики можуть ідентифікуватися на початковій стадії, але з часом можуть змінюватися і в деяких випадках визначатися лише ретроспективно [16].

А.М. Новак виділяє етапи становлення державної антикорупційної політики в Україні. У період неформалізованого становлення (1991-1995 рр.) поняття антикорупційної політики в законодавстві не було чітко визначено, і система протидії корупції не була побудована. Мета антикорупційної політики в законодавстві не була чітко визначена.

Другий період (1995-2009 рр.) відзначався формуванням нормативно-правового змісту антикорупційної політики, прийняттям Закону України "Про боротьбу з корупцією" (1995 р.) та наближенням до міжнародних стандартів у сфері протидії корупції [17].

Третій період (2009-2011 рр.) характеризувався прийняттям антикорупційного пакету законів, які не вступили в дію, але відзначили продовження формування державної антикорупційної політики [17]. На цьому етапі метою було зниження рівня корупції та захист прав інтересів громадян і суспільства [18].

У четвертому етапі, який відбувся у 2011 році, був ухвалений пакет антикорупційних законів, продовжено формування Національної антикорупційної програми (НАП) і посилена співпраця з міжнародними організаціями. Мета другої української Національної антикорупційної стратегії, прийнятої в 2011 році, полягала в зменшенні рівня корупції в країні. Для досягнення цієї мети планувалося усунення передумов для виникнення корупції

за допомогою впровадження превентивних заходів, зміцнення законності та формування негативного ставлення до корупції в суспільстві. Ці завдання планувалося виконувати за участю державних та громадських структур, залучаючи міжнародні організації [19].

П'ятий період формування державної антикорупційної стратегії (2014-2015 роки) характеризувався прийняттям антикорупційного пакету законів і закріпленням державної антикорупційної політики як головного напрямку подолання політичної кризи. Закони "Про запобігання корупції" та "Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки" визначили основні напрямки стратегії, зокрема, щодо запобігання корупції [20]. Проте закон "Про запобігання корупції" від 14 жовтня 2014 року [21] не надав визначення поняття "державна антикорупційна політика" та не формулював її мету. Така визначеність залишалася і в наступних періодах, які були визначені А.М. Новаком [17].

Шостий період (2015-2016 роки) відзначався інституціоналізацією системи органів влади в сфері запобігання корупції та розвитком антикорупційної політики в контексті Угоди про асоціацію України та ЄС і Стратегії сталого розвитку "Україна — 2020". У цьому періоді (з 2-го півріччя 2016 року до 2018 року) відбувся перехід до нового виміру формування державної антикорупційної політики, що передбачав розвиток системи органів державної влади в боротьбі з корупцією. Також варто відзначити восьмий період, пов'язаний із завершенням реформи системи антикорупційних органів та розробкою проекту Антикорупційної стратегії на 2018-2020 роки [12].

Загальний розвиток процесів та формування мети державної антикорупційної політики в Україні призвів до впровадження принципу "дерева цілей" у створенні антикорупційної стратегії та сформулюванні системи стратегічних цілей, які відображені у проекті Закону України "Про

Антикорупційну стратегію на 2018-2020 роки". Цей документ визначає місію як головну стратегічну мету у сфері формування та реалізації державної антикорупційної політики. Основний акцент робиться на забезпеченні результативної антикорупційної політики через удосконалення законодавства, виявлення та протидію корупції, а також формування негативного ставлення до корупції в суспільстві та приватному секторі [12].

Аналізуючи зміст поняття "стратегічна мета державної антикорупційної політики", можна зробити певні висновки в контексті науки адміністративного права. Автор визначив, що мета відображає прагнення до конкретного кінцевого стану і допомагає структурувати роботу, здійснювати аналіз результатів. Її характеризує конкретність кінцевого результату, який задовольняє потреби суб'єкта. Мета є глобальним прагненням, досягнення якого вимагає великої тривалості, в той час як ціль може вважатися складовою мети, обмеженою чітко визначеними часовими рамками. За лексичним значенням "мета" та "ціль", можна стверджувати, що цілей може бути декілька, тоді як мета - одна. Однак, враховуючи особливості державної антикорупційної політики, можна говорити про множинність напрямів діяльності, кожен з яких має свою ціль.

З точки зору дослідження стратегічної мети антикорупційної політики, було доведено важливість дотримання концепції дуалістичного змісту поняття "стратегія", розгляданого як план майбутніх дій та модель, що базується на минулому досвіді. Перший підхід, що розглядається як "задумана стратегія", та другий - "реалізована стратегія", вказують на те, що цілі державної антикорупційної політики зазвичай визначаються на етапі її формування, але з часом можуть змінюватися і, у деяких випадках, визначатися лише ретроспективно.

Важливим висновком є визнання необхідності розглядати стратегічну мету антикорупційної політики як систему напрямків діяльності, кожен із яких

визначає свою ціль. Сучасний стан визначення стратегічної мети антикорупційної політики свідчить про відсутність чітких стратегічних ліній та вимагає формування та упорядкування системи стратегічних цілей через виявлення та обґрунтування нормативного визначення.

Отже, стратегічне планування у сфері державної антикорупційної політики можна описати як функцію державного управління, яка включає в себе вибір пріоритетів, визначення цілей та напрямків розвитку з урахуванням наявних ресурсів, розробку та виконання взаємопов'язаних завдань і заходів. Ці дії спрямовані на успішне досягнення поставленої мети, закріплення позитивних результатів і визначення подальших перспектив для їх поліпшення.

Систему державного стратегічного планування у сфері антикорупційної політики складає комплекс взаємопов'язаних елементів, таких як документи, процедури та учасники, які забезпечують цілеспрямований розвиток системи протидії корупції. Результатом цього планування стає стратегія антикорупційної політики та стратегічний план для її реалізації на рівні країни, регіонів та галузей.

Ознаки стратегії державної антикорупційної політики включають універсальний характер, можливість застосування в будь-яких умовах, стабільність. Її потрібно змінювати тільки при внутрішніх змінах за розсудом суб'єктів управління. Ця стратегія служить первинним орієнтиром для складання стратегічного плану реалізації державної антикорупційної політики.

Стратегічний план антикорупційної політики характеризується послідовністю кроків та дій, інтегрованих у просторі і часі. Він є гнучким і реалізується за певних умов, має на меті зміну поточного стану на бажаний. Цей план постійно коригується з урахуванням змін у зовнішньому середовищі і спрямований на управління змінами в середовищі організації. Процес формування та коригування стратегічної мети державної антикорупційної політики входить у склад державного стратегічного планування.

1.2. Завдання та пріоритети державної антикорупційної політики

У попередньому розділі була визначена система стратегічних цілей державної антикорупційної політики, яка відповідає основній місії в цій сфері. Ми також простежили еволюцію цієї мети та її відображення в українському антикорупційному законодавстві. Зміст такої мети наразі визначено Законом України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки».

Згідно з цим законом, мета формування та реалізації державної антикорупційної політики полягає в створенні системи прийняття рішень щодо антикорупційної політики на основі аналізу достовірних даних про корупцію та її причини. Основні елементи цієї мети визначаються також проектом Антикорупційної стратегії на 2018-2020 роки. Він визначає мету як забезпечення результативної антикорупційної політики за допомогою удосконалення законодавства, виявлення та усунення причин корупції та формування нетерпимого ставлення до корупції в суспільстві.

Важливо відзначити, що законодавство не конкретизує поняття завдань та пріоритетних напрямів державної антикорупційної політики. Ця прогалина може впливати на ефективність цієї політики, зазначає О.Д. Береза. Він вказує на відсутність чіткого визначення мети, цілей та завдань державної антикорупційної політики в українському правовому полі.

А.М. Новак підкреслює важливість визначення завдань державної антикорупційної політики, які вирішуються в процесі реалізації заходів з протидії корупції в умовах системних реформ.

Таким чином, елементи антикорупційної стратегії та її складові визначалися в ході еволюції вітчизняної антикорупційної політики.

Аналізуючи структуру зазначеного документа, можна визначити, що напрями протидії корупції включають:

- 1) Запобігання виникненню корупції.
- 2) Встановлення відповідальності за корупційні дії та інші правопорушення, пов'язані з корупцією.
- 3) Усунення недоліків у корупційних діях та інших порушеннях, пов'язаних з корупцією.
- 4) Контроль і нагляд за дотриманням законів у сфері боротьби з корупцією [22].

Важливо відзначити, що в зазначеному нормативно-правовому акті завдання антикорупційної політики не були конкретно визначені.

У наступному етапі розвитку антикорупційного законодавства, спрямованого на регулювання державної антикорупційної політики, була впроваджена Концепція боротьби з корупцією на період 1998-2005 років [23]. Цей документ визначав основні напрями для протидії корупції:

1. Запобігання соціальним передумовам корупції та усунення причин, що сприяють вчиненню корупційних дій.
2. Удосконалення законодавства щодо відповідальності за корупційні правопорушення.
3. Контроль та нагляд за діяльністю державних органів щодо виявлення, розслідування та розгляду фактів корупційних дій та притягнення винних до відповідальності.

Розділ 3 "Запобіжний вплив на соціальні передумови корупції. Запобігання корупційним діянням" Концепції боротьби з корупцією на 1998-2005 роки стверджує, що стратегічним напрямком для запобігання передумовам корупції та їх нейтралізації є послідовна демократизація усіх

сфер суспільного життя, розвиток громадянської свідомості та активності у контексті будівництва демократичної держави [23].

У розпорядженні Кабінету Міністрів України від 08.12.2009 р. № 1688-р "Про схвалення засад антикорупційної політики" були визначені наступні завдання:

1. Удосконалення національного законодавства, включаючи гармонізацію з законами Європейського Союзу, аналіз недоліків, розроблення закону про нормативно-правові акти та впровадження правового механізму запобігання підкупу осіб, уповноважених на виконання функцій держави.

2. Підвищення рівня правової свідомості населення та утвердження нетерпимості до корупційних правопорушень через розробку навчальних програм, виховання в громадян високих моральних цінностей та розміщення соціальної реклами.

3. Проведення інституційної реформи, включаючи удосконалення політичної системи, розроблення законів про державну службу та інші аспекти.

4. Реформування правоохоронної та судової системи з метою підвищення ефективності діяльності із захисту прав і свобод людини та громадянина.

5. Заходи щодо підвищення ефективності взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування з громадськістю, включаючи розроблення закону про доступ до публічної інформації та залучення громадськості до участі у формуванні та реалізації антикорупційної політики.

Ці заходи спрямовані на зміцнення прозорості, відповідальності та ефективності в боротьбі з корупцією, а також на залучення громадян до цього процесу через активну участь та контроль.

б) Проведення аналізу включає:

- Дотримання законодавства у сфері запобігання та протидії корупції.
- Соціологічні та наукові дослідження з питань запобігання та протидії корупції.
- Корупційні правопорушення та причини їх вчинення.
- Корупційні чинники, які призводять до вчинення корупційних правопорушень або сприяють їх розповсюдженню.
- Показники поширення корупції, такі як обсяги, інтенсивність, структура, динаміка, територіальний розподіл корупційних правопорушень та осіб, які їх вчинили.
- Результати заходів щодо запобігання та протидії корупції.
- Статистичні дані про осіб, притягнутих до відповідальності за корупційні правопорушення.
- Недоліки у роботі органів державної влади та органів місцевого самоврядування із запобігання та протидії корупції, з розробленням рекомендацій щодо їх усунення.
- Забезпечення фінансовими та матеріально-технічними ресурсами для здійснення заходів щодо запобігання та протидії корупції.
- Досвід іноземних держав та міжнародних організацій з питань запобігання та протидії корупції.

Згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 08.12.2009 № 1688-р, яке регулює засади антикорупційної політики, визначено ключові завдання цієї політики:

1. Поліпшення національного законодавства.
2. Підвищення рівня правової свідомості населення та формування в суспільстві нетерпимості до корупційних правопорушень.
3. Проведення інституційної реформи.

4. Реформування правоохоронної та судової систем для ефективного захисту прав і свобод громадян.

5. Підвищення ефективності взаємодії між органами державної влади, органами місцевого самоврядування та громадськістю.

6. Аналіз дотримання законодавства у сфері протидії корупції, проведення соціологічних та наукових досліджень цих питань, а також вивчення причин корупційних правопорушень.

Щодо фінансування діяльності, розпорядження не конкретизує пріоритетні напрями антикорупційної політики, але визначає напрями фінансування для виконання завдань антикорупційної політики, такі як:

1. Забезпечення функціонування ефективного механізму фінансового контролю в сфері публічної служби.

2. Відшкодування завданої шкоди фізичним або юридичним особам внаслідок незаконних рішень, дій чи бездіяльності посадових осіб.

3. Підтримка діяльності Національного бюро антикорупційних розслідувань.

4. Створення та ведення Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні правопорушення.

5. Впровадження системи електронного документообігу та електронного цифрового підпису в органах державної влади.

6. Розроблення та розміщення соціальної реклами з питань запобігання та протидії корупції.

7. Забезпечення діяльності спеціально уповноваженого органу (особи) з питань антикорупційної політики.

Відповідно до сучасної позиції законодавця щодо тлумачення термінів "засади антикорупційної політики" та "антикорупційна стратегія", можна розглядати завдання, визначені в Національній антикорупційній стратегії, як

складові завдання державної антикорупційної політики. Серед цих завдань можна виокремити:

1. Визначення причин і умов, що породжують корупцію, та мінімізація факторів, що визначають її виникнення та негативні наслідки.

2. Установлення основних напрямів державної політики у сфері запобігання і протидії корупції.

3. Підвищення рівня довіри до органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

4. Впровадження системи моніторингу ефективності антикорупційного законодавства та забезпечення його виконання.

Важливо зауважити, що сучасний етап формування та виконання державної антикорупційної політики характеризується розробкою проекту Антикорупційної стратегії на 2018-2020 роки, який схожий за структурою та змістом із попереднім Законом України "Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки". Пріоритетні напрями цієї стратегії також визначаються як:

1. Формування та реалізація державної антикорупційної політики.

2. Запобігання корупції.

3. Відповідальність за корупцію.

4. Формування негативного ставлення до корупції.

5. Оцінка результатів та механізм реалізації Антикорупційної стратегії.

Проект Антикорупційної стратегії на 2018-2020 роки також визначає ряд заходів (завдань), спрямованих на реалізацію державної антикорупційної політики, таких як:

1. Утворення Вищого антикорупційного суду та забезпечення його діяльності.

2. Прийняття Дисциплінарного статуту Національної поліції.

3. Формування Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів та впровадження системи випадкового розподілу справ між прокурорами.

В цілому можна визначити, що проблемою антикорупційного законодавства є відсутність методології для визначення напрямів, завдань та гарантій антикорупційної діяльності, що може викликати термінологічну невизначеність та відсутність науково-обгрунтованої структури антикорупційних стратегій.

1. Співгласування законодавства України із законами Європейського Союзу.

2. Аналіз законодавства для виявлення недоліків, що сприяють корупції, та розробка пропозицій для його удосконалення.

3. Проведення антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів.

4. Супроводження правового механізму недопущення підкупу осіб, уповноважених на виконання функцій держави чи органів місцевого самоврядування, а також під час проведення референдумів і виборів.

5. Розроблення та впровадження навчальних програм з питань запобігання та протидії корупції.

6. Виховання громадян у високих моральних цінностей та створення умов для неприйняття суспільством корупції.

7. Розроблення і розміщення соціальної реклами з питань запобігання та протидії корупції.

8. Утворення в органах державної влади підрозділів з питань запобігання та протидії корупції.

9. Розроблення порядку оцінки ефективності виявлення і профілактики корупційних ризиків в органах державної влади та органах місцевого самоврядування.

10. Підвищення престижу діяльності та статусу державного службовця, удосконалення системи державної служби.

11. Підвищення рівня заробітної плати і соціальної захищеності державних службовців.

12. Оптимізація і конкретизація повноважень державних органів та осіб, уповноважених на виконання функцій держави чи органів місцевого самоврядування, з підвищенням відповідальності за невжиття заходів щодо усунення причин корупції.

13. Скасування депутатської недоторканності.

14. Забезпечення прозорості фінансування політичних партій та виборчого процесу.

15. Проведення громадської антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів.

16. Громадський контроль за діяльністю органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

17. Висвітлення у засобах масової інформації фактів викриття корупційних правопорушень, що викликали громадський резонанс.

18. Визначення на законодавчому рівні вичерпного переліку адміністративних послуг та строків їх надання.

19. Суттєве зменшення кількості ліцензій і дозволів у сфері підприємницької діяльності та спрощення дозвільних процедур.

20. Активізація інформаційного обміну між громадськістю, засобами масової інформації та державними органами.

21. Удосконалення законодавства щодо процедур державних закупівель та впровадження системи зовнішнього аудиту для забезпечення прозорості цього процесу.

22. Удосконалення системи контролю за використанням державного майна для недопущення отримання прихованих прибутків.

23. Залучення громадськості до контролю за законністю та ефективністю використання державного майна та бюджетних коштів.

24. Формування єдиної правозастосовчої практики у справах, пов'язаних із корупцією.

Ці завдання направлені на всебічну боротьбу з корупцією та встановлення прозорого та ефективного управління в державі.

1.3. Принципи та гарантії антикорупційної політики в сфері публічного адміністрування.

З урахуванням актуальних тенденцій у нормуванні процесів стратегічного планування, вважаємо, що при формуванні системи "принципів антикорупційної політики" необхідно також враховувати принципи державного стратегічного планування, які визначені у статті 2 проекту Закону України «Про державне стратегічне планування». Зокрема:

1. Принцип цілісності, який передбачає використання єдиних підходів до організації та порядку здійснення процесу державного стратегічного планування, включаючи формування звітності про виконання стратегічних планів та програм.

2. Принцип внутрішньої збалансованості полягає в узгодженні всіх документів системи державного стратегічного планування щодо цілей розвитку, завдань та заходів.

3. Принцип наукової обґрунтованості забезпечується розробленням документів державного стратегічного планування на науковій основі, постійним удосконаленням методології та використанням світового досвіду у сфері стратегічного планування.

4. Принцип гласності передбачає доступність документів державного стратегічного планування для громадськості, а інформація про цілі, пріоритети

та показники використовується суб'єктами господарювання для планування своєї діяльності.

5. Принцип результативності та ефективності функціонування системи державного стратегічного планування передбачає досягнення запланованих результатів з найменшими витратами ресурсів.

6. Принцип дотримання загальнодержавних інтересів полягає в тому, що міністерства, центральні органи виконавчої влади, місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування розробляють документи державного стратегічного планування відповідно до загальнодержавної соціально-економічної політики.

7. Принцип рівності передбачає дотримання прав та врахування інтересів територіальних громад і суб'єктів господарювання незалежно від форми власності.

8. Принцип безперервності та повноти прийняття рішень, пов'язаних з державним стратегічним плануванням, передбачає виконання встановлених законодавством процедур для досягнення цілей державного стратегічного планування.

9. Принцип партнерства передбачає тісну співпрацю між міністерствами, центральними органами виконавчої влади, місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та іншими учасниками під час виконання документів державного стратегічного планування, моніторингу та оцінки виконання завдань.

10. Принцип відповідальності учасників державного стратегічного планування передбачає, що вони несуть відповідальність за ефективність виконання завдань та заходів, спрямованих на досягнення цілей розвитку країни.

На нашу думку, визначені принципи повинні бути базовими для формування антикорупційної політики та розробки планів її впровадження. У

більшості міжнародних антикорупційних документах, прийнятих різними організаціями, визначаються загальні вказівки та рекомендації, які закликають країни приймати конкретні заходи для запобігання та протидії корупції. Ці принципи є основою антикорупційних політик у різних країнах світу. Хоча зміст і форма їх впровадження в національному законодавстві може відрізнятись, основні принципи можна узагальнити [24].

Д.Г. Заброда підкреслює, що навіть знання принципів недостатнє, якщо відсутні бажання та вміння їх застосовувати. Практична дія принципів залежить не від них самих, а від ставлення людей до них. Принципи, суттєві для розвитку, виражаються в основних засадах, теоретичних ідеях і положеннях антикорупційної політики [24].

Заброда наголошує, що принципи державної антикорупційної політики відображають закономірності її розвитку. Вони визначають сутність та характер політики, а їхні принципи юридично закріплюються у правових нормах як загальні положення, на яких ґрунтується державна політика. Такі принципи повинні відповідати певним вимогам: вони повинні відображати лише суттєві закономірності, бути сталими, охоплювати лише ті аспекти, які є характерними для державної антикорупційної політики, та враховувати специфіку цієї політики [24, с. 40].

Міжнародний досвід свідчить, що успішна антикорупційна політика потребує системного підходу та урахування ряду обставин. Ключові серед них: усвідомлення неможливості повного подолання корупції, необхідність суттєвого зниження її рівня; визначення антикорупційних заходів на тривалий термін; уникання виключно репресивних заходів та акцій, а спрямування на усунення причин та умов, які породжують корупцію; необхідність ефективної демократії як важливої політичної умови [25].

Міжнародний досвід в боротьбі з корупцією, згідно з Заброда Д.Г., вказує на ключові принципи для ефективного досягнення цілей та впровадження антикорупційної політики. Серед них:

1. Авторитетне керівництво.
2. Кооперація між владою і суспільством.
3. Прозорість антикорупційної політики.
4. Акцент на усуненні умов, що породжують корупцію.
5. Урахування культурних факторів.
6. Гнучкість та адаптивність політики, забезпечені постійним зворотним зв'язком на основі незалежного моніторингу та діагностики.
7. Урахування можливих загроз і обмежень для реалізації політики.
8. Поєднання послідовності і об'єктивної оцінки можливостей.
9. Поєднання послідовності і енергійності з обдуманістю та підготовкою кроків.
10. Поєднання інституційних змін і соціальної інженерії.
11. Активний вплив на суспільну свідомість.
12. Фінансування антикорупційної політики [24].

З точки зору юридичної практики, за словами Заброда Д.Г., державна система боротьби з корупцією повинна базуватися на наступних принципах:

1. Дотримання законних прав і свобод людини і громадянина.
2. Забезпечення ефективності протидії корупції узгодженими діями державних органів, громадських організацій і громадян.
3. Проведення державної політики, спрямованої на усунення та нейтралізацію чинників, що сприяють розвитку корупційних дій.
4. Врахування змін соціально-економічної та політичної ситуації в державі в правовій базі боротьби з корупцією.
5. Надання головної уваги запобіжним заходам, заснованим на аналізі та прогнозуванні тенденцій поширення корупційних дій.

6. Здійснення основних практичних заходів запобігання та виявлення корупційних дій органами, які ведуть боротьбу з корупцією [24].

При визначенні принципів антикорупційної політики також важливо враховувати морально-світоглядні аспекти подолання корупції, які включають моральні та ідеологічні принципи, такі як свобода вибору, дотримання морального імперативу, справедливість, професіоналізм, порядність тощо [26: 24].

Україна намагається виконувати свої міжнародні зобов'язання з боротьби з корупцією, при цьому керуючись різними міжнародними актами і документами, такими як Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції та Європейська кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією. Зокрема, в Україні були розглянуті законопроекти, такі як "Про конфлікт інтересів у діяльності публічних службовців," "Про правила професійної етики на публічній службі та запобігання конфлікту інтересів," "Про заходи державного фінансового контролю публічної служби," "Про засади запобігання та протидії корупції," "Про відповідальність юридичних осіб за вчинення корупційних дій," та "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення." Ці законопроекти, ухвалені Верховною Радою як частина "антикорупційного пакету," спрямовані на модернізацію та поліпшення боротьби з корупцією в Україні [24: 27].

У статті 5 Модельного закону про боротьбу з корупцією від 3 квітня 1999 року, на який Україна мала орієнтуватися при розробці національного антикорупційного законодавства, визначено ключові принципи боротьби з корупцією, включаючи рівність перед законом і судом, чітку правову регламентацію діяльності державних органів, захист прав і законних інтересів фізичних і юридичних осіб, інтеграцію державного і суспільного контролю, вдосконалення структури державного апарату, кадрової роботи і процедур вирішення питань, що порушують права і законні інтереси фізичних та

юридичних осіб, пріоритет захисту прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб та соціально-економічної, політико-правової, організаційно-управлінської систем держави, визнання допустимості обмежень прав і свобод державних посадових осіб у випадках, передбачених законом, для відновлення порушених прав і законних інтересів фізичних і юридичних осіб, а також забезпечення особистої безпеки громадян, що допомагають у боротьбі з корупційними правопорушеннями, здійснення оперативно-розшукової та іншої діяльності з метою виявлення, розкриття, припинення і відвернення корупційних правопорушень, а також заборона державним посадовим особам і особам, прирівняним до них, займатися підприємницькою діяльністю, за винятком випадків, коли це передбачено законодавчо встановленими посадовими обов'язками [8].

У статті 4 Модельного закону "Основи законодавства про антикорупційну політику" визначено такі принципи антикорупційної політики:

1. Співпраця суб'єктів формування та реалізації заходів антикорупційної політики.
2. Пріоритет заходів запобігання корупції та моральних засад боротьби з корупцією.
3. Неприпустимість встановлення антикорупційних стандартів нижче рівня, визначеного законами держави.
4. Заборона покладення на одного суб'єкта відповідальності за розробку, реалізацію та контроль над реалізацією заходів антикорупційної політики.
5. Підтримання оптимальної чисельності осіб, що займають державні посади.
6. Цільове бюджетне фінансування заходів антикорупційної політики.
7. Визнання підвищеної суспільної небезпеки корупційних правопорушень осіб, що займають посади, передбачені Конституцією та іншими законами держави.

8. Заборона обмеження доступу до інформації про факти корупції, корупціогенні фактори та заходи реалізації антикорупційної політики [28; 24].

Ці принципи також були враховані в Законі України "Про засади запобігання і протидії корупції" від 7 квітня 2011 року та у розпорядженні Кабінету Міністрів України від 8 грудня 2009 року № 1688-р "Про схвалення засад антикорупційної політики" [29; 30; 24]. Однак цей закон був анульований згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 02.11.2011 р. № 1126 [31]. Закон України "Про засади запобігання і протидії корупції" від 07.04.2011 р. втратив чинність через прийняття Закону України "Про запобігання корупції" від 14.10.2014 р. [32]. Останній, на відміну від попереднього, не включав визначення та перелік принципів державної антикорупційної політики. Проте, згідно зі статтею 18 "Антикорупційна політика" цього закону, принципи антикорупційної політики (антикорупційна стратегія) формуються Верховною Радою України.

Верховна Рада України регулярно, щороку, проводить парламентські слухання не пізніше 1 червня щодо ситуації з корупцією, затверджує та оприлюднює щорічну національну доповідь про реалізацію засад антикорупційної політики. Антикорупційна стратегія розробляється Національним агентством на підставі аналізу ситуації з корупцією та результатів попередньої антикорупційної стратегії.

Антикорупційна стратегія впроваджується через виконання державної програми, що розробляється Національним агентством і затверджується Кабінетом Міністрів України. Принципи державної антикорупційної політики є ключовими нормативними засадами, що визначають теоретичні концепції та загальні положення державної антикорупційної політики. Ці принципи відіграють важливу роль у направленні дій суб'єктів антикорупційної діяльності для ефективного реалізації законодавчих норм, що становлять основу державної антикорупційної політики. Важливо не лише знати принципи державної

антикорупційної політики, але й мати бажання та навички їх використовувати у практичній діяльності. Це особливо важливо, оскільки принципи визначають загальні положення, на яких повинна ґрунтуватися діяльність суб'єктів у формуванні та реалізації антикорупційної політики. Загальні принципи державної антикорупційної політики включають верховенство права, законність, комплексність, наукову обґрунтованість, об'єктивність, достовірність та економічну доцільність. Ці принципи визначають загальний курс дій та визначають напрямки діяльності. Принцип верховенства права передбачає, що при боротьбі з корупцією найважливішими є права та свободи людини, і антикорупційна діяльність має враховувати ці соціальні цінності. Принцип комплексності передбачає поєднання стратегічних і тактичних завдань, а також різноманітних заходів, що здійснюються в різних сферах суспільства. Принцип об'єктивності вимагає адекватного врахування закономірностей розвитку корупції та її впливу на різні сфери життя. Принцип науковості передбачає застосування сучасних наукових досягнень у різних галузях знань, залучення фахівців з різних сфер до антикорупційної діяльності. Цей принцип допомагає використовувати кращий світовий досвід та наукові підходи в боротьбі з корупцією. Економічна доцільність передбачає ефективне використання ресурсів для боротьби з корупцією та реалізації антикорупційних заходів. Усі ці принципи є основою для ефективної реалізації антикорупційної політики та визначають напрямок дій суб'єктів, які залучені до боротьби з корупцією. Знання і використання цих принципів допомагають забезпечити ефективну та системну роботу у сфері антикорупційної діяльності. Особливі принципи, які визначають роботу публічної адміністрації у формуванні та реалізації державної антикорупційної політики, полягають у злагодженні принципів централізації (закріплює, що державна політика формується спеціальним уповноваженим суб'єктом) з деконцентрацією (коли окремі повноваження з формування та реалізації покладаються на різних суб'єктів).

Також враховані принципи співпраці, незалежності, політичної нейтральності, прозорості та гласності у діяльності публічної влади в процесі формування та реалізації антикорупційної політики. Це включає взаємодію публічної влади з громадськістю і координацію дій суб'єктів у цьому процесі. Також важливими є принципи невідворотності відповідальності за корупційні порушення, постійності та системності, а також забезпечення достатнього фінансування. Класифікація принципів державної антикорупційної політики може бути проведена за кількома критеріями: загальні та спеціальні; формування, реалізація, протидія, запобігання корупції; вид законодавчого акта (міжнародно-правові, закони, підзаконні та адміністративні акти); зміст засад (формування або реалізація антикорупційної політики).

РОЗДІЛ 2. ХАРАКТЕРИСТИКА СУБ'ЄКТІВ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

2.1. Поняття та адміністративно-правовий статус суб'єктів антикорупційної політики

В антикорупційному законодавстві не має чіткого визначення терміну "суб'єкт державної антикорупційної політики". Наприклад, у Законі України "Про запобігання корупції" зазначено лише "спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції", до яких відносяться органи прокуратури, Національна поліція, Національне антикорупційне бюро України та Національне агентство з питань запобігання корупції [32]. Це свідчить про наявність системи суб'єктів, які мають повноваження боротися з корупцією.

Проте антикорупційне законодавство не чітко визначає систему суб'єктів, відповідальних за розробку, моніторинг та оцінку заходів антикорупційної політики. Наприклад, Закон України "Про запобігання корупції" вказує, що Національне агентство є центральним органом виконавчої влади, який формує та реалізує державну антикорупційну політику.

У іншому документі, а саме в Модельному законі "Основи законодавства про антикорупційну політику", суб'єктами антикорупційної політики визначаються держави, органи державної влади та місцевого самоврядування, установи, організації та особи, які уповноважені формувати і реалізовувати заходи антикорупційної політики, а також громадяни [9].

Згідно із Законом України "Про запобігання корупції", суб'єктами антикорупційної політики є органи, уповноважені розробляти та приймати нормативно-правові акти у цій сфері, здійснювати попередження та припинення корупційних правопорушень, виконувати рішення щодо відшкодування шкоди, заподіяної корупційним правопорушенням [20].

Отже, присутність чіткої системи суб'єктів антикорупційної політики в законодавстві залишається неоднозначною, а роль різних суб'єктів у цьому процесі потребує більш конкретизації.

За світовим досвідом існує чотири моделі антикорупційних судів. У першій, найпростішій моделі, справи про корупцію розглядає одноособовий суддя, який призначається або уповноважується для цього в загальних місцевих судах. Одночасно, процедура оскарження рішень залишається такою ж, як і для інших справ. Цю модель використовують у Кенії та Бангладеш [33].

Друга модель передбачає існування спеціалізованого антикорупційного суду з первісною юрисдикцією над справами про корупцію, а апеляційні скарги розглядаються у Верховному суді. Таку модель використовують у Хорватії та Словаччині. Також існують суди змішаного типу, які можуть функціонувати як суди першої інстанції для важливих корупційних справ і як апеляційні суди для інших справ, які розглядаються загальними місцевими судами. Апеляційні скарги на рішення антикорупційного суду розглядає Верховний суд. Усе це застосовується в Уганді, Ботсвані та на Філіппінах [33]. Філіппіни, які раніше займали достойне 35-е місце, зіскочили на 101-ше місце до 1995 року [34].

Третя модель - це універсальний паралельний суд, який включає як суди першої інстанції, так і апеляційні. Такі суди діють в Афганістані, Індонезії та Малайзії, і в цих країнах рівень корупції знизився. У Болгарії, однак, де створено антикорупційний суд, ситуація залишається незмінною, і вони займають 75-е місце [34].

Аналіз досвіду інших країн, що створили окремі антикорупційні суди, показує певні суперечності між очікуваними результатами та реальними досягненнями. При вирішенні питань щодо моделі антикорупційного суду в Україні слід врахувати базові аспекти, такі як фінансування, визначення інстанційної системи та роль судових ланок в системі судоустрою [35]. Створення антикорупційного суду в Україні - це важливий крок для ефективної

боротьби з корупцією, прискорення притягнення до відповідальності тих, хто вчинив корупційні дії. Проте це також ставить перед владою низку завдань, таких як фінансування, забезпечення незалежності та ефективності антикорупційних судів [36].

Узагальнюючи, суб'єктами державної антикорупційної політики слід розуміти народ України, органи влади, громадські об'єднання, установи та особи, які беруть участь у формуванні та реалізації антикорупційної політики. Класифікація цих суб'єктів є важливою, оскільки невизначеність їхніх ролей може призвести до дублювання функцій та порушень повноважень [37, с. 60-62]. Запропонована класифікація включає: а) суб'єкти, що визначають антикорупційну політику; б) суб'єкти правоохоронної діяльності; в) суб'єкти, що здійснюють запобіжний вплив; г) суб'єкти координації антикорупційної діяльності [38].

Михайло Іванович Мельник у своєму дослідженні виділяє різні групи суб'єктів, які беруть участь у протидії корупції, враховуючи їхні функції та повноваження:

1. Суб'єкти, що формують та забезпечують втілення антикорупційної політики держави:

- Президент України
- Верховна Рада України
- Кабінет Міністрів України
- Інші визначальні органи держави [39, с. 244].

2. Суб'єкти, які розробляють та вдосконалюють нормативно-правову базу боротьби з корупцією.

3. Суб'єкти безпосередньої правоохоронної діяльності в сфері боротьби з корупцією:

- Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) та інші.

4. Суб'єкти, які здійснюють судовий розгляд справ про корупційні правопорушення.
5. Суб'єкти, чия діяльність спрямована на запобігання корупції.
6. Суб'єкти, що забезпечують координацію антикорупційної діяльності.
7. Суб'єкти, які здійснюють контроль та нагляд за діяльністю правоохоронних органів у сфері боротьби з корупцією.
8. Суб'єкти, які відновлюють законні права та інтереси осіб, постраждалих від корупційних дій.
9. Суб'єкти, які забезпечують фінансове, матеріально-технічне, інформаційне, науково-методичне забезпечення боротьби з корупцією [170, с. 244].

Ця класифікація може бути складною через те, що багато суб'єктів можуть входити в декілька груп за різними функціями.

В.Д. Гвоздецький визначає такі групи суб'єктів боротьби з корупцією:

1. Органи, які формують антикорупційну політику:
 - Верховна Рада України
 - Президент України
 - Кабінет Міністрів України
 - Національне агентство з питань антикорупційної політики.
2. Органи правоохоронної діяльності, такі як Національне антикорупційне бюро (НАБУ).
3. Органи, чия діяльність спрямована на попередження і обмеження корупції (міністерства, відомства, громадські організації і т. д.).
4. Органи координації антикорупційної діяльності [40, с. 294-297].

Є.В. Невмержицький визначає п'ять рівнів органів, які здійснюють боротьбу з корупцією, враховуючи їхню ієрархічну приналежність:

1. Вищі державні органи, такі як Президент України та Верховна Рада.

2. Центральні органи виконавчої влади (міністерства, державні комітети і т. д.).

3. Регіональні органи влади (обласні та міські адміністрації).

4. Місцеві органи влади (виконкоми міських рад, районні державні адміністрації).

5. Громадські та політичні структури, які також відіграють роль у протидії корупції [41, с. 132].

С.М. Алфьоров висуває іншу систематизацію суб'єктів антикорупційної діяльності, враховуючи їх обсяг повноважень та ступінь участі у механізмі протидії корупції:

- Органи та особи з адміністративними повноваженнями.
- Спеціально уповноважені суб'єкти.
- Суб'єкти, які сприяють роботі спеціально уповноважених органів [42, с. 4].

Отже, різноманітність підходів до класифікації суб'єктів антикорупційної діяльності свідчить про складність цього питання, оскільки багато суб'єктів можуть виконувати різні функції та входити в декілька категорій в залежності від їхніх обов'язків та повноважень. Марія Олександрівна Сич пропонує поділ суб'єктів, які здійснюють заходи щодо запобігання і протидії корупції, на різні групи:

- Суб'єкти із загальними повноваженнями:
 - Президент України,
 - Верховна Рада України,
 - Кабінет Міністрів України,
 - Центральні органи державної влади,
 - Спеціально уповноважений орган [43, с. 186-187].б) Спеціально уповноважені суб'єкти у сфері запобігання і протидії корупції, які здійснюють захист інтересів та прав особи (правоохоронні та судові органи):

- Органи прокуратури,
- Органи Національної поліції України,
- Національне антикорупційне бюро України,
- Національне агентство з питань запобігання корупції.

в) Суб'єкти, які здійснюють антикорупційні заходи відомчого чи галузевого спрямування із врахуванням можливих корупційних явищ відповідно до специфіки галузі чи сфери прояву корупційних діянь (уповноважені структурні підрозділи виконавчої та місцевої влади):

- Суб'єкти, створені для виконання конкретних завдань у певних галузях або сферах.

У тексті також вказується, що на офіційному сайті Головного управління Пенсійного фонду України розміщена інформація, яка виділяє три групи суб'єктів залежно від їхніх повноважень та ступеня участі у механізмі протидії корупції:

1) Суб'єкти із загальними повноваженнями, такі як Президент України, Верховна Рада, Кабінет Міністрів та Генеральний прокурор.

2) Спеціально уповноважені суб'єкти, які включають органи прокуратури, поліції, Національне антикорупційне бюро та агентство з питань запобігання корупції.

3) Суб'єкти із повноваженнями учасника антикорупційних заходів, такі як структурні підрозділи виконавчої та місцевої влади.

Висловлюється думка, що ця класифікація може бути громіздкою та не дозволяє повністю розкрити всю систему суб'єктів державної антикорупційної політики.

Третя категорія охоплює суб'єктів, які мають обмежені права та беруть участь у заходах щодо запобігання та протидії корупції. У деяких випадках ці суб'єкти можуть вживати заходів для припинення корупційних порушень та сприяти відновленню прав чи інтересів держави. Вони можуть брати участь у

науково-дослідному та інформаційному забезпеченні заходів протидії корупції та залучатися до таких ініціатив.

Ця категорія включає в себе наступні суб'єкти:

- Державні органи,
- Органи влади,
- Органи місцевого самоврядування,
- Підприємства, установи, організації, незалежно від підпорядкованості та форми власності, та їхні посадові та службові особи,
- Посадові та службові особи юридичних осіб публічного права та їхні структурні підрозділи,
- Громадяни та об'єднання громадян (за їхньою згодою).

У державних органах, органах влади та органах місцевого самоврядування створені уповноважені підрозділи (особи) для запобігання та виявлення корупції. Нормативно-правова база у сфері протидії корупції враховує міжнародний та попередній досвід у інституційному забезпеченні антикорупційної політики. Суб'єкти протидії корупції можуть бути класифіковані на три групи згідно з їх завданнями та повноваженнями:

1. Суб'єкти, що беруть участь у запобіганні, виявленні та припиненні корупції та інформуванні громадськості про її рівень:

- Спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції,
- Органи держави та місцевого самоврядування та їхні керівники.

2. Суб'єкти, що задіяні у формуванні та реалізації антикорупційної політики, такі як:

- Верховна Рада України,
- Президент України,
- Кабінет Міністрів України,
- Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) та інші.

3. Суб'єкти з повноваженнями учасника антикорупційних заходів, такі як юридичні особи публічного та приватного права, громадські об'єднання та ЗМІ [44, с. 94].

Дослідження В.А. Дем'янчука розподіляє суб'єкти антикорупційної політики на кілька груп відповідно до їх завдань та повноважень. Це включає суб'єкти, які формують антикорупційну політику (Рахункова палата, Національна рада, РНБО України), ті, що формують та реалізують антикорупційну політику (Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, НАЗК), та суб'єкти, які задіяні у реалізації антикорупційної політики, включаючи судові органи та суб'єкти з повноваженнями учасника антикорупційних заходів [70].

В. О. Купрій висловлює цікаві точки зору щодо суб'єктів, які визначають державну політику. Він розглядає таких суб'єктів як:

1. Особи, що ухвалюють політико-правові рішення, такі як органи влади та посадовці, які обираються чи призначаються.

2. Особи, які беруть участь у підготовці рішень, включаючи адміністративний апарат органів влади, експертів, аналітиків, консультантів та дослідників.

3. Групи інтересів та групи тиску, такі як політичні партії, громадські організації та лобістські групи, а також зацікавлені сторони, такі як асоціації та бізнес-структури [45, с. 79]

Цікавою є також класифікація суб'єктів державної антикорупційної політики, яку запропонував Центр політико-правових реформ. Згідно з цією класифікацією, спеціально уповноважені інституції поділені на кілька груп в залежності від сфери відповідальності:

- Органи, відповідальні за розробку політики та координацію впровадження іншими органами влади, включаючи координацію відносин із громадянським суспільством та іноземними партнерами.

- Органи, що відповідають за оцінку ефективності впровадження заходів антикорупційної політики.

- Органи, які забезпечують експертне та аналітичне супроводження антикорупційної політики, включаючи аналіз статистичних даних та проведення досліджень.

- Органи, які розробляють пропозиції щодо змін до законодавства у сфері удосконалення антикорупційної політики.

- Органи, відповідальні за проведення інформаційних кампаній та поширення антикорупційних знань [46].

Дослідження також визначає розділ цих суб'єктів за сферами відповідальності, враховуючи аналіз антикорупційного законодавства. Наприклад, відповідальність за розробку антикорупційної політики та її координацію покладається на Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК), Верховну Раду та Кабінет Міністрів. Зокрема, оцінка ефективності та розробка пропозицій щодо змін до законодавства покладаються на НАЗК та інші визначені органи [46].

У дослідженні проведено докладний розподіл вказаних суб'єктів залежно від їхніх обов'язків у сферах антикорупційної політики, враховуючи аналіз законодавства:

1. Розробка антикорупційної політики та координація впровадження іншими органами.

2. Координація відносин у сфері антикорупційної політики з громадським суспільством та іноземними партнерами.

3. Оцінка ефективності впровадження заходів антикорупційної політики.

4. Проведення парламентських слухань, затвердження та оприлюднення щорічної національної доповіді щодо реалізації антикорупційної політики.

5. Експертне та аналітичне забезпечення антикорупційної політики, включаючи аналіз статистичних даних та проведення досліджень.

6. Розробка пропозицій щодо змін до законодавства у частині удосконалення антикорупційної політики.

7. Проведення інформаційних кампаній та поширення антикорупційних знань [46].

Незважаючи на наявні наукові досягнення, визначення критеріїв класифікації суб'єктів державної антикорупційної політики залишається актуальним завданням. Дослідження, зокрема автора В.А. Дем'янчука, вказує на нестачу наукових робіт, що стосуються поняття "суб'єкт антикорупційної політики" і систематизації їх видів.

Науковці не досягли консенсусу щодо системи суб'єктів запобігання, протидії або боротьби з корупцією, що призводить до розходжень у класифікаціях. Деякі класифікації не враховують останніх змін в законодавстві щодо сучасного переліку та завдань цих суб'єктів.

Важливо визначити критерії класифікації для уточнення ролі і функцій суб'єктів державної антикорупційної політики. О.І. Беспалова пропонує підхід до класифікації за кількома критеріями, такими як походження, характер компетенції, кількісний склад, термін дії та інші.

Також важливо зауважити, що суб'єкти формування та реалізації державної антикорупційної політики можуть бути класифіковані як державні та недержавні. Розширення цієї класифікації для включення міжнародних суб'єктів, які також впливають на процес формування антикорупційної політики, є доцільним. Запропонована класифікація може сприяти дослідженню та узагальненню різних аспектів ролі суб'єктів у державній антикорупційній політиці.

2.2. Компетенція суб'єктів антикорупційної політики в процесі її впровадження та реалізації.

Важливо враховувати, що кожен суб'єкт державної антикорупційної політики має визначені повноваження, які стосуються розробки та впровадження такої політики. Ці повноваження є ключовими для розкриття ролі кожного суб'єкта у правових відносинах. Надані права дають можливість суб'єктам реалізувати свої можливості в рамках встановлених рамок, а обов'язки дозволяють їм брати участь у конкретних адміністративно-правових відносинах на різних етапах формування та реалізації антикорупційної політики.

Питання про компетенцію органів публічної влади має визначальне значення в юридичній науці, публічному управлінні та адмініструванні. Закріплення визначеної компетенції є одним із методів державного регулювання дій та координації діяльності органів публічної влади. Це визначає, як і в якому обсязі органи влади виконують свої функції та взаємодіють з іншими державними та громадськими структурами.

З урахуванням цього поліструктурне розуміння терміну "компетенція" включає предмет ведення, права та обов'язки органів, а також функції, які реалізують поставлені завдання. Це полегшує визначення ролі та функцій суб'єктів державної антикорупційної політики. Компетентність суб'єктів визначається їхніми повноваженнями та предметами відання, що визначаються законодавством та сприяють ефективному вирішенню завдань протидії корупції.

Компетенція суб'єктів державної антикорупційної політики, як визначено законодавством, є системою повноважень та обов'язків органів влади, підприємств, установ і громадян. Основні суб'єкти державної антикорупційної політики, такі як Президент України, Верховна Рада, Кабінет Міністрів,

Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) та інші, відіграють ключову роль у формуванні та реалізації антикорупційної політики.

Однією з передумов ефективності використання можливостей держави щодо мінімізації корупції є належна компетентність суб'єктів державної антикорупційної політики. Точне визначення їхніх повноважень сприяє узгодженій роботі та ефективному використанню інструментів для боротьби з корупцією.

Цей підхід передбачає проведення попереднього обговорення та вивчення окремих питань антикорупційної політики за допомогою тимчасових спеціальних комісій, створених відповідно до статті 89 Конституції України. Такі комісії відіграли ключову роль у вирішенні суспільних питань, зокрема Тимчасова слідча комісія Верховної Ради України, що розслідувала використання коштів, перерахованих громадянами на підтримку Збройних Сил та інших військових формувань, та витрат Державного бюджету.

Рішення Верховної Ради України "Про перелік, кількісний склад і предмети відання комітетів Верховної Ради України восьмого скликання" визначило питання формування та реалізації антикорупційної політики в компетенцію Комітету Верховної Ради з питань запобігання і протидії корупції. Комітет активно займався аналізом зареєстрованих законопроектів на предмет корупційних ризиків та співпрацював з громадським сектором, подавши близько тисячі висновків антикорупційної експертизи на законопроекти у 2016 році.

Цей комітет грає ключову роль у законотворчій діяльності, розробці Антикорупційної стратегії та впровадженні реальної антикорупційної політики. Проте, важкощі виникають, коли Комітет не може ефективно протистояти опору та впливу у Верховній Раді, що може впливати на його діяльність.

Оцінка громадських експертів стосовно ефективності антикорупційної політики в Україні показує, що протягом 2014-2017 років Парламент став

ключовим носієм політичної волі в цій сфері, визначаючи пріоритети та стратегію. Проте, важливим викликом залишається недостатня ефективність у ситуаціях, коли ухвалюються законопроекти із серйозними корупційними ризиками.

Крім цього, Кабінет Міністрів України має значущі повноваження у сфері антикорупційної політики, зокрема у формуванні Національного агентства з питань запобігання корупції та здійсненні антикорупційної експертизи законопроектів. Однак важливо вирішувати питання ефективності та протистояння корупційним ризикам в умовах політичних впливів.

Уряд також має повноваження приймати Державну програму щодо реалізації засад державної антикорупційної політики. Проте, несвоєчасне проведення оцінки стану виконання цієї програми призводить до значних перешкод для визначення її ефективності та вимагає оперативного втручання та усунення деструктивних чинників. Оцінка стану виконання Державної програми дозволяє визначити ступінь досягнення очікуваних результатів та загальної ефективності антикорупційної політики [45].

Згідно зі ст. 4 Закону України "Про запобігання корупції", Національне агентство запобігання корупції має статус центрального органу виконавчої влади зі спеціальним статусом, який відповідає за формування та реалізацію державної антикорупційної політики. В рамках визначених законами норм, воно несе відповідальність перед Верховною Радою України та підзвітне Кабінету Міністрів України.

Національне агентство має обширні повноваження згідно зі ст. 11 Закону України "Про запобігання корупції". Серед цих повноважень: проведення аналізу стану запобігання та протидії корупції в Україні, розроблення проектів Антикорупційної стратегії та державної програми, координація моніторингу та оцінки ефективності їх виконання, підготовка та подання до Кабінету Міністрів України проекту національної доповіді щодо реалізації антикорупційної

політики, формування та реалізація антикорупційної політики, організація досліджень щодо корупції та здійснення моніторингу та контролю за виконанням законодавства про етичну поведінку осіб, виконавчих функцій держави та місцевого самоврядування, координація та надання методичної допомоги виявленню корупційних ризиків та розробці антикорупційних програм державними та місцевими органами.

Незважаючи на те, що Національне агентство запобігання корупції вже приступило до своєї діяльності, Міністерство юстиції України залишає за собою деякі важелі впливу на антикорупційну політику через розробку законопроектів та антикорупційну експертизу, а також міжнародно-правове співробітництво [50]. У контексті вироблення єдиної державної антикорупційної політики, НАЗК має повноваження розробляти типові антикорупційні програми для юридичних осіб. Це сприятиме впровадженню системи комплексного контролю за дотриманням нормативно-правових актів у сфері антикорупційної діяльності, забезпечить прозорість та ефективність діяльності юридичних осіб, що, в свою чергу, сприятиме розвитку економіки та підвищенню конкурентоспроможності бізнес-середовища України [51, с. 304].

Національне агентство запобігання корупції відіграє ключову роль у розробці та виконанні Антикорупційної стратегії та державної програми. Це виражається у факті, що саме агентство має відповідальність за підготовку річної національної доповіді про реалізацію принципів державної антикорупційної політики, яку затверджує Верховна Рада України. Крім того, до обов'язків НАЗК включено ведення двох ключових антикорупційних реєстрів: Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави чи місцевого самоврядування, а також Єдиного державного реєстру осіб, які скоїли корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення [51, с. 310].

Навіть не будучи суб'єктом міжнародного співробітництва, НАЗК має повноваження на співпрацю та обмін інформацією з іноземними антикорупційними органами і міжнародними організаціями. Це визначено у вигляді укладання меморандумів та протоколів про співпрацю, таких як з Міжнародною фундацією виборчих систем (IFES) та Центром зі зниження ризиків корупції в оборонному секторі (CIDS) [51, с. 313].

Національне агентство є єдиним центром, уповноваженим проводити комплексний аналіз стану корупції в Україні та реалізації державної антикорупційної політики. Зараз агентство активно впроваджує заходи для створення інструментарію моніторингу стану корупції в країні. Однак багато досліджень про корупцію в Україні проводяться громадськими та міжнародними організаціями, не пов'язаними з урядом.

Механізм моніторингу стану корупції в Україні супроводжується визначеними проблемами, такими як відсутність регуляторних заходів для посилення ролі НАЗК у постійному моніторингу корупції та ефективної реалізації антикорупційної політики. Рекомендації включають розроблення необхідних заходів регулювання та створення нормативно-правової бази для функціонування системи моніторингу корупції, а також розширення повноважень НАЗК, зокрема, у контролі за затвердженням та моніторингом виконання антикорупційних програм [51, с. 310].

Згідно з наданою інформацією, Національна рада з питань антикорупційної політики є консультативно-дорадчим органом, який надає рекомендації Президентові України. Основні завдання Ради включають у себе підготовку пропозицій для Президента щодо антикорупційної стратегії, системного аналізу стану боротьби з корупцією, а також участь у підготовці законопроектів та оцінку міжнародного співробітництва з антикорупційних питань.

Виконуючи свої завдання, Національна рада наділена значними повноваженнями, такими як комплексна оцінка ситуації з корупцією в Україні, моніторинг ефективності антикорупційної стратегії, підготовка пропозицій для законодавчих ініціатив, організація науково-методичного забезпечення та інше.

Зазначено, що існує дублювання функцій між Національною радою та Національним агентством запобігання корупції, що може призвести до неефективного використання їхніх потенціалів. Таким чином, для оптимізації роботи цих органів рекомендується налагодження ефективної співпраці між Національною Радою та Національним агентством з метою моніторингу корупції та оцінки виконання заходів державної антикорупційної політики.

Також вказано на проблеми, пов'язані із спізненням у розробці та ухваленні Антикорупційної стратегії та Державної програми реалізації. Зазначається, що відсутність офіційно затвердженої державної антикорупційної політики ускладнює проведення антикорупційних заходів в Україні.

Таким чином, виявляється відсутність належної координації серед усіх суб'єктів, які залучені до розроблення державної антикорупційної політики. Це приводить до втрати значної частини звітнього періоду, формалізму у підготовці антикорупційних програм та реалізації заходів державної політики в цілому [52, с. 91].

З урахуванням того, що стратегічне управління має визначати головні напрямки та ключові результати для складних систем у довгостроковому плані, назва майбутнього закону (Антикорупційна стратегія) викликає сумнів, оскільки засади управління плануються лише на 1-1,5 роки і вважаються тактичними, а не стратегічними [45].

Отже, на сьогодні важливим є питання забезпечення належної співпраці між усіма суб'єктами розроблення державної антикорупційної політики для підготовки законопроекту [53, с. 133].

Створюючи національну систему антикорупційних органів, Україна врахувала світовий досвід та впровадила різні моделі, такі як багатофункціональний спеціалізований орган (НАБУ) та інші. Однак важливо відзначити, що ефективність цього підходу потрібно буде перевірити часом. Наявність політичної волі на всіх рівнях влади виявляється ключовою для успішної боротьби з корупцією, адже світовий досвід підтверджує, що без неї ніякі заходи не будуть ефективними. Слід також наголосити на важливості участі громадянського суспільства в цьому процесі та на прозорості та відкритості інформації про антикорупційну діяльність в державі [54, с. 155].

Ефективна боротьба з корупцією можлива за умови існування належного антикорупційного законодавства, його ефективного застосування відповідними державними органами та їхньої скоординованості у діяльності. Також необхідна політична воля керівництва держави для реальної боротьби з корупцією на всіх рівнях влади, а також підтримка громадянським суспільством антикорупційних заходів країни. Кожен з цих компонентів відіграє свою роль у процесі протидії корупції. Зокрема, політична воля ключових носіїв влади, таких як Президент України, уряд, парламент, визначає успішність боротьби з корупцією.

З метою забезпечення ефективного функціонування новостворених суб'єктів протидії корупції - Національного антикорупційного бюро, Національного агентства з питань запобігання та протидії корупції, Національної ради з антикорупційної політики, необхідно вжити всіх заходів для успішного виконання положень Державної антикорупційної політики [55].

Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити наступні висновки та узагальнення. Суб'єкти формування та реалізації державної антикорупційної політики повинні мати чітко визначені завдання, права та обов'язки, включаючи відповідальність за виконання повноважень. Компетенція цих суб'єктів поділяється на загальну і спеціальну, а їхні повноваження можна класифікувати

за різними напрямками діяльності, такими як формування політики, її реалізація та моніторинг.

Важливо вдосконалити компетенції суб'єктів на законодавчому рівні, усунути дублювання та суперечності, визначити чіткі адміністративні процедури для формування та впровадження антикорупційних заходів. Також слід враховувати значимість ієрархії між суб'єктами для уникнення проблем у визначенні централізації та децентралізації керівництва процесом розроблення державної антикорупційної політики. Повноваження Національного агентства з питань запобігання корупції слід удосконалити, зокрема, надаючи йому право контролю за затвердженням і моніторингом виконання заходів антикорупційних програм.

Ефективна взаємодія між суб'єктами, відповідальними за розробку та реалізацію державної антикорупційної політики, є ключовим елементом у покращенні стану та ефективності цих заходів. Також не менш важливою є взаємодія між самими суб'єктами, які виконують конкретні заходи з боротьби з корупцією, оскільки це визначає ефективність протидії корупції в Україні. Система суб'єктів, пов'язаних з формуванням та виконанням антикорупційної політики, включає ті, що розробляють політику, ті, що реалізують її, а також ті, які мають окремі повноваження в цій сфері.

Вирішальне значення має ефективна взаємодія цих суб'єктів, що є запорукою успішної реалізації заходів антикорупційної політики. Відповідно до Закону України "Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки," декілька інституцій, таких як Національний антикорупційний комітет, Міністерство юстиції України, та Урядовий уповноважений з питань антикорупційної політики, наділені окремими повноваженнями. Однак такий розподіл функцій не завжди відповідає міжнародним стандартам, що стосуються органів, відповідальних за антикорупційну політику, і може бути непрозорим і неефективним.

Додатково, в Україні виявлено недоліки у реалізації функцій у сфері антикорупційної політики, зокрема щодо оцінки стану справ з корупцією, моніторингу реалізації антикорупційної політики та формування світогляду, спрямованого на невідприйняття корупції. Нормативні та політичні рівні визнають необхідність удосконалення взаємодії уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції [56].

Отже, на політичному рівні велика увага приділяється взаємодії суб'єктів, які відповідають за формування та виконання державної антикорупційної політики. Це вкрай важливо, оскільки успіх у впровадженні цієї політики залежить від активної участі всіх зацікавлених сторін, врахування прогнозів щодо корупційної ситуації, системності та комплексності заходів у протидії корупції.

Проект Закону України "Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2018-2020 роки" також визначає необхідність поліпшення взаємодії між уповноваженими суб'єктами у сфері формування та реалізації антикорупційних заходів. Зазначається, що в Україні ще не завершено формування законодавчої та інституційної основи для цього, і виникають колізії між законодавчими актами, а також не приймаються необхідні заходи для їх виправлення. Також акцентується на необхідності приведення внутрішньодержавного законодавства у відповідність до міжнародних договорів України [12].

Щодо формування антикорупційної політики, Закон про запобігання корупції визначає НАЗК як відповідальний орган. Однак консультативно-дорадчий орган, а саме Національна рада з питань антикорупційної політики, також відіграє важливу роль у підготовці пропозицій щодо стратегії та аналізу ситуації з корупцією в Україні. Ця рада також взаємодіє з різними міжнародними організаціями, що сприяє покращенню ефективності міжнародного співробітництва.

У процесі формування та реалізації державної антикорупційної політики, Верховна Рада здійснює схвалення та коригування стратегії, проводить парламентські слухання та затверджує щорічні доповіді щодо стану корупції. Кабінет Міністрів схвалює державну програму з реалізації стратегії та здійснює коригування на основі парламентських слухань.

Додатково, НАЗК виконує важливі завдання, пов'язані зі створенням та веденням антикорупційних реєстрів, таких як Єдиний державний реєстр декларацій та Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення.

Враховуючи ці аспекти, важливо, щоб Національне агентство запобігання корупції взаємодіяло чітко та ефективно з іншими органами державної влади для успішної реалізації антикорупційних заходів в Україні [57, с. 303, 35].

2.3. Особливості взаємодії суб'єктів антикорупційної політики між з собою та з громадкістю

Питанням важливим є доступ НАЗК до інформаційних баз інших державних органів та реальна інтеперабельність цих баз, враховуючи захист персональних даних, що є ще невирішеним питанням. Група експертів GRECO розуміє переваги створення нових спеціалізованих органів, особливо в ситуації, коли попередні структури скомпрометували себе корупцією. Проте, навіть у таких випадках важливо забезпечити, щоб їхні мандати не перетиналися і координували свою роботу ефективно та безперешкодно для досягнення покладених завдань [58, с. 15].

Отже, необхідність поліпшення взаємодії у формуванні та реалізації заходів антикорупційної політики обумовлена об'єктивною потребою зменшення корупції в Україні та усунення умов, які сприяють їй. Це також

впливає зі спільних завдань, які стоять перед органами публічної влади у формуванні та виконанні заходів державної антикорупційної політики [59].

Вирішення практичних завдань щодо покращення взаємодії між суб'єктами формування та реалізації державної антикорупційної політики неможливе без вивчення теорії організації взаємодії між органами публічної влади щодо протидії корупції. Відсутність єдиного розуміння цих базових правових категорій у законодавстві ускладнює організацію взаємодії у формуванні та реалізації державної антикорупційної політики.

Одні визначають взаємодію як спільну діяльність конкретних служб і підрозділів, спрямовану на вирішення конкретних завдань, які займають при цьому рівноправне становище. Інші під взаємодією розуміють об'єктивно необхідну, обумовлену єдиною метою і загальними завданнями, здійснювану в межах чинного закону, спільну, погоджену за метою, місцем і часом діяльність органів внутрішніх справ та інших правоохоронних органів в конкретних організаційно-правових формах [59].

У теорії управління взаємодію розглядають у двох аспектах - як категорію, що є визначальною для процесу управління, і як діяльність кількох суб'єктів із спільною метою. Більшість авторів розкривають поняття управління, процесу управління, системи управління за допомогою категорії взаємодії [60, с. 13; 61, с. 11].

Поняття взаємодії у сфері корупції, включаючи підготовку та реалізацію державної антикорупційної політики, в законодавстві не визначено. Навпаки, ст.3 Закону України "Про Національне антикорупційне бюро України" визначає взаємодію з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування та громадськими об'єднаннями як один із принципів діяльності НАБУ [62].

Безумовно, виконання Національним антикорупційним бюро своїх функцій передбачає різноманітні види діяльності, включаючи адміністративну.

Участь у реалізації заходів державної антикорупційної політики є однією з важливих адміністративних функцій [63].

У літературі немає єдиної думки про співвідношення понять "взаємодія" та "координація". Важливо враховувати, що координація є організаційною основою процесу взаємодії, але вона також може виявлятися на етапах безпосередньої реалізації рішень та контролю [61, с. 14].

Вже раніше було відзначено, що багато науковців досліджували проблематику взаємодії між органами публічної влади, внаслідок чого були виокремлені ключові властивості взаємодії. Серед цих властивостей можна виділити: 1. Наявність не менше двох суб'єктів. 2. Взаємодія являє собою діяльність. 3. Ця діяльність є спільною. 4. Узгодженість за метою, місцем, часом, методами. 5. Наявність нормативного регулювання. 6. Становище взаємодіючих суб'єктів в ієрархії системи. 7. Зміст вирішуваних завдань. 8. Спрямованість діяльності взаємодіючих елементів. 9. Наявність спільного об'єкту (реальний стан дотримання законів) [59].

Ці ознаки взаємодії також характерні для суб'єктів формування та реалізації державної антикорупційної політики. Слід врахувати, що спільна участь двох суб'єктів в одному заході не завжди рівноцінна взаємодії; вона повинна бути узгодженою, що є ключовою умовою для ефективної спільної діяльності [64].

Окрім того, наявність спільної мети у взаємодіючих суб'єктів є обов'язковою ознакою. Вона вказує на наявність загальних інтересів, які об'єднують суб'єкти та спрямовані на досягнення спільної мети. Зазначено, що спільність мети не означає ідентичність функцій і завдань; навпаки, вона передбачає їхню диференціацію [61, с. 15].

Важливою умовою взаємодії є узгодженість, яка визначається як основна якість чи стан, досягнення яких передбачає ряд відповідних дій. Узгодженість

взаємодіючих суб'єктів впливає на ефективність їхніх спільних дій та об'єднує їх у систему [61, с. 14].

Питання про необхідність включення нормативного регулювання до обов'язкових складових взаємодії також потребує уваги. Виходячи з вищевикладеного, можна виділити особливості взаємодії суб'єктів формування та реалізації державної антикорупційної політики: 1. Це особливий вид правовідносин, пов'язаних з формуванням та реалізацією державної антикорупційної політики. 2. Це особливий вид суспільно-корисної діяльності. 3. Наявність декількох суб'єктів правовідносин. 4. Погодженість спільних дій за метою, часом та методами. 5. Спільність заходів. 6. Спрямованість взаємодії. 7. Систематичність взаємодії [64].

Отже, взаємодія суб'єктів формування та реалізації державної антикорупційної політики може бути розглянута як система, що об'єднує їхню узгоджену діяльність з метою розробки та впровадження ефективних заходів протидії корупції.

Другорядні цілі передбачають встановлення режиму оптимізації діяльності з метою досягнення перших цілей. Це включає: а) Впровадження комплексності та системності в боротьбі з корупцією. б) Усунення дублювання. в) Максимальне врахування оперативної обстановки. г) Рациональне використання сил та засобів суб'єктів взаємодії для досягнення необхідних кінцевих результатів [65].

Цільові завдання втілюються за допомогою координації дій між суб'єктами взаємодії. Ця координація здійснюється через нормативне, інформаційне та аналітичне забезпечення взаємодії, організацію спільного прогнозування та планування, конкретизацію діяльності кожного органу в рамках запланованих заходів та інших ініціатив [65].

Ефективне та оперативне впровадження антикорупційних заходів набуває особливого значення завдяки чітко організованій взаємодії в процесі їх

формування та реалізації. Такий підхід дозволяє здійснювати заходи ефективно та швидко, уникати дублювання функцій та забезпечувати координацію між різними суб'єктами. Така система взаємодії сприяє успішному досягненню цілей державної антикорупційної політики.

На рівні форм взаємодії суб'єктів важливим є розгляд питань щодо їхньої організації. Форми взаємодії розглядаються як способи співробітництва, які забезпечують узгоджений характер діяльності та конкретизацію компетенції суб'єктів [51, с. 17]. У сфері протидії корупції основні форми взаємодії можуть включати обмін інформацією, спільне вирішення управлінських питань, реалізацію відповідних рішень та інші синергетичні заходи [66, с. 510; 65].

З урахуванням вищезазначеного можна виділити наступні форми взаємодії:

При формуванні державної антикорупційної політики:

1) Організація спільних колегій та оперативних нарад між керівниками Національного агентства запобігання корупції, центральними органами виконавчої влади, антикорупційними та іншими державними органами для узгодження заходів державної антикорупційної політики.

2) Проведення спільних нарад між структурними підрозділами Національного агентства запобігання корупції, Кабінету Міністрів України та комітетами Верховної Ради України для узгодження дій у формуванні заходів та прийняття державної антикорупційної політики.

3) Створення робочих груп для узгодження дій під час формування заходів державної антикорупційної політики.

4) Надання методичної та комплексної практичної допомоги Національним агентством запобігання корупції у питаннях формування заходів державної антикорупційної політики.

5) Обмін інформацією щодо стану корупції в Україні, умов та причин, які сприяють їй, та пропозицій щодо їх усунення з метою врахування цих факторів при формуванні заходів державної антикорупційної політики.

6) Підсумовування та розповсюдження досвіду спільної діяльності у формуванні державної політики.

При реалізації державної антикорупційної політики:

1) Розробка та виконання спільних планів та програм для реалізації заходів державної антикорупційної політики.

2) Взаємне інформування щодо стану та ефективності виконання заходів державної антикорупційної політики.

3) Створення робочих груп та проведення спільних нарад між зацікавленими суб'єктами для узгодженості дій при реалізації окремих заходів державної антикорупційної політики.

4) Прийняття узгоджених рішень щодо виконання конкретних заходів державної антикорупційної політики та антикорупційного законодавства.

5) Проведення спільних заходів оцінки та моніторингу стану виконання державної антикорупційної політики.

6) Видання спільних нормативно-правових актів, що регламентують взаємодію зацікавлених суб'єктів у реалізації державної антикорупційної політики.

7) Спільне вивчення проблем та надання допомоги в реалізації державної антикорупційної політики.

Реалізація цих форм взаємодії неможлива без належної координації. Організація взаємодії суб'єктів формування та реалізації державної антикорупційної політики передбачає систематичну управлінську діяльність для прийняття рішень та забезпечення практичної реалізації з метою ефективного формування та виконання заходів державної антикорупційної політики [67, с. 17]. Щодо стану взаємодії в публічній адміністрації, як у

формуванні, так і у реалізації державної антикорупційної політики, варто вдосконалити певні напрями. Зокрема, важливо налагодити конструктивну співпрацю між профільними комітетами Верховної Ради України та Національним агентством запобігання корупції при розробленні проекту державної антикорупційної політики та внесенні змін до неї. Крім того, слід покращити координацію дій та співпрацю між інституціями, які безпосередньо відповідають за формування проекту державної антикорупційної політики, такими як Національне агентство запобігання корупції, профільні комітети Верховної Ради та Національна рада з питань антикорупційної політики. Ефективність їхньої взаємодії можлива через створення спільного координаційного органу, який відповідатиме за підготовку спільного проекту державної антикорупційної політики.

Ініціатива взаємодії щодо формування та реалізації державної антикорупційної політики повинна виходити від Національного агентства запобігання корупції як основного суб'єкта у цьому процесі [67, с. 17]. З метою сприяння цій взаємодії, корисним є використання договірної форми, а саме укладання міжвідомчих угод та меморандумів про співпрацю [67, с. 17].

Ці меморандуми та угоди, фактично, є варіантами адміністративних договорів, оскільки вони укладаються з метою задоволення публічних потреб у сфері протидії корупції. Їх укладення сприяє поліпшенню виконання владних повноважень учасниками договору, а процес їх укладання регулюється законодавством [67, с. 17].

На сьогодні стає актуальним питання укладання адміністративних договорів щодо міжвідомчого співробітництва у розробленні державної антикорупційної політики. Також важливо укласти такі договори з метою інформаційного співробітництва, зокрема, щодо доступу до реєстрів, обміну інформацією щодо ефективності антикорупційних заходів та стану корупції в Україні [67, с. 17].

Інститути громадянського суспільства відіграють важливу роль у формуванні та виконанні заходів державної антикорупційної політики. Громадськість у сфері протидії корупції представляє собою соціальне утворення, що діє незалежно від держави, спонукаючи останню створювати умови для повного розвитку та існування членів суспільства в контексті запобігання та протидії корупції відповідно до законодавства України [68, с. 10]. Громадськість, таким чином, виступає як альтернатива державі, спрямована на взаємовигідне та неконфліктне співіснування. Однак цей вид взаємодії вимагає створення відповідного інституту, який визначав би відповідні права та обов'язки щодо запобігання та протидії корупції [68, с. 10].

Участь громадськості у попередженні та протидії корупції регламентована ст.13 Конвенції ООН проти корупції. Ці принципи охоплюють посилення прозорості, сприяння участі громадян у прийнятті рішень, забезпечення ефективного доступу до інформації, проведення заходів з інформування громадськості та захисту свободи пошуку, отримання і поширення інформації про корупцію [69].

Антикорупційна стратегія на 2014-2017 роки констатувала відсутність механізму залучення громадськості до моніторингу та оцінки виконання стратегії. Також було визнано, що в Україні не виконувалися міжнародні вимоги щодо партнерства влади та громадянського суспільства у сфері антикорупційної політики, і залучення громадськості здійснювалось формально, без врахування їхніх думок і пропозицій [70].

У проекті Антикорупційної стратегії на 2018-2020 роки визначалося, що виконання вимог міжнародних документів щодо партнерства влади та громадянського суспільства сприяло широкому залученню громадськості до прийняття суспільно важливих рішень, зокрема, у сфері протидії корупції [12].

Статтею 21 Закону України «Про запобігання корупції» визначено права громадських об'єднань та громадян, пов'язані із запобіганням корупції. Серед

цих прав - повідомлення про факти корупції, запити на інформацію, проведення громадської антикорупційної експертизи, участь у слуханнях та заходах з протидії корупції, а також громадський контроль за виконанням законів у цій сфері [71].

Беззаперечно, не лише стаття 21 Закону України "Про запобігання корупції" визначає основні положення, які регулюють взаємодію суб'єктів державної антикорупційної політики з громадськістю.

Стосовно заходів державної антикорупційної політики в Україні, зазначених у Антикорупційній стратегії на 2014-2017 роки, вони передбачають проведення різноманітних заходів залучення громадськості до процесів формування та реалізації державної антикорупційної політики, таких як розробка методик оцінки рівня корупції, проведення річних досліджень залучення громадськості та бізнесу, імплементація міжнародних стандартів співпраці влади та громадськості, оприлюднення річних планів закупівель, моніторинг використання коштів, пілотні проекти "пактів доброчесності" та інші. Зокрема, також планується створення гарантій для ефективного управління активами, що можуть бути конфісковані у зв'язку з корупційною діяльністю, через впровадження механізмів громадського контролю.

Зазначений стратегічний напрямок державної антикорупційної політики покладає на громадськість основну відповідальність за формування негативного ставлення до корупції. Завдання органів влади полягає у підтримці та стимулюванні антикорупційного потенціалу, включаючи участь громадськості, громадських об'єднань та бізнесу у виявленні та повідомленні про корупційні факти та поширенні ідей доброчесності та нульової толерантності до корупції [12].

Важливим аспектом є правова основа участі громадськості у формуванні та реалізації державної антикорупційної політики, зокрема, Закон України "Про місцеві державні адміністрації" та постанови Кабінету Міністрів України, які

передбачають забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики.

Як правильно відзначає Шпильовий, взаємодія між органами державної влади та громадськими інститутами ґрунтується на ключових принципах [72, с. 38]:

1. Участь компетентних, організованих та відповідальних громадянських інститутів у формуванні державної політики сприяє застосованості законодавства та обґрунтованості управлінських рішень.

2. Стимулювання інститутів громадянського суспільства до участі у діалозі, консультуванні та обміні інформацією є передумовою використання найкращих способів задоволення потреб суспільства. Ця участь відрізняється від ролі політичних партій та не підменює її, не гарантує чи не скасовує урядову підтримку окремим інститутам громадянського суспільства

3. Консультування розглядається не як інструмент поглиблення контролю виконавчої влади над інститутами громадянського суспільства, а як засіб зрозуміння ними пріоритетів уряду та не спрямоване на відмову від власних цілей і принципів.

4. Співпраця ґрунтується на взаємоповазі, де виконавча влада співпрацює з інститутами громадянського суспільства для досягнення цілей державної політики, уникаючи спроб заволодіти ними чи контролювати їх.

За словами Задорожного, співпраця між органами місцевої влади та інститутами громадянського суспільства існує у різних формах, таких як участь у спеціалізованих антикорупційних органах, використання правових інструментів, участь у заходах антикорупційного аудиту та контролю, а також обмін інформацією та фінансування антикорупційних проектів [73].

Національна стратегія державної політики розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016-2020 роки, затверджена указом Президента, визначає завдання щодо створення умов для розвитку організацій

громадянського суспільства та забезпечення їхньої ефективної участі у формуванні та реалізації державної та регіональної політики [74].

Повноваження участі громадськості у виробленні державної політики щодо запобігання корупції регламентовані постановою Кабінету Міністрів України від 03 листопада 2010 року № 996 "Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики" [75].

Згідно із цією постановою, формами участі громадськості у виробленні державної антикорупційної політики є проведення консультацій, обмін інформацією, участь у розробці проекту державної антикорупційної політики, створення громадських рад, проведення конференцій, форумів, засідань та інше. Також передбачено проведення громадського обговорення та громадських експертиз [75].

Національне агентство запобігання корупції має низку повноважень, спрямованих на співпрацю з громадськістю. Ці повноваження включають інформування громадськості про заходи щодо запобігання корупції та реалізацію заходів, спрямованих на формування негативного ставлення до корупції. Також передбачена взаємодія з інститутами та організаціями громадянського суспільства, включаючи залучення до розробки, реалізації та моніторингу антикорупційної стратегії та програми [76, с. 312].

Суб'єктом ефективної взаємодії є створена при Національному агентстві запобігання корупції Громадська рада. Однак, на сьогоднішній день, співпраця між агентством та Громадською Радою потребує покращення [68, с. 1185].

Важливою формою залучення громадськості до участі у формуванні антикорупційної політики в приватному секторі є комплаєнс-практика. Закон "Про запобігання корупції" передбачає обов'язковість затвердження антикорупційних програм на підприємствах, що бажають брати участь у державних закупівлях [20].

Таким чином, вироблення та реалізація антикорупційної політики в Україні включає активну участь громадськості, яка регулюється відповідними законодавчими актами та постановами уряду [75; 20].

Пропонуємо внести зміни до частини 2 статті 62 Закону України "Про запобігання корупції". Відповідно до наших пропозицій, антикорупційна програма на підприємствах, установах та організаціях повинна бути обов'язково затверджена керівниками, незалежно від їх форми власності. Таке нововведення буде сприяти зниженню потенційних корупційних ризиків, що можуть виникнути в їхній діяльності, охоплюючи правові, комерційні та репутаційні аспекти.

Усунення обмежень корупції на стику публічного та приватного секторів є ключовою метою наших пропозицій. Відзначається, що комплаєнс не є обов'язковим для підприємств, які не бажають брати участь у державних закупівлях, що, на наш погляд, є неточністю у законодавстві. Тому наша ініціатива полягає в удосконаленні статті 62, розширюючи обов'язковість антикорупційних програм на всі підприємства, незалежно від їхньої участі в державних закупівлях [20].

Важливим аспектом впровадження антикорупційних програм є їхня розробка та виконання відповідно до вимог антикорупційного законодавства. Ми вважаємо, що прийняття антикорупційних програм покращить комплаєнс-політику підприємств, спрямовану на запобігання та виявлення корупційних порушень, а також відповідність вимогам антикорупційного законодавства.

На жаль, законодавство не визначає вичерпний перелік елементів системи комплаєнс. Зокрема, експерти вказують на такі обов'язкові елементи, як антикорупційна програма компанії, відповідальна особа за її виконання, комплаєнс-спеціаліст, система внутрішнього аудиту, оцінка корупційних ризиків, заходи запобігання порушенням третіх осіб, реагування на факти корупційних порушень та інше [77].

Наша ініціатива також передбачає зміни в структурі учасників, які можуть відповідати за розробку та впровадження антикорупційної політики в приватних компаніях. За нашими пропозиціями, громадські експертні організації, аналітичні та інформаційні центри також можуть бути визначені відповідальними за цей процес, сприяючи активній взаємодії між бізнесом та громадськістю [78].

Подальший розвиток громадянського суспільства в Україні та можливості участі його інститутів у впровадженні заходів антикорупційної політики залежать від того, як громадянське суспільство відповість на численні виклики. Серед цих викликів — відсутність ефективних механізмів участі громадян у територіальному управлінні, економічний тиск на інститути громадянського суспільства через дискримінаційну політику оподаткування громадської діяльності, обмеження свободи мирних зібрань, недостатня кількість вітчизняних антикорупційних експертів та якісне виконання прикладних антикорупційних досліджень "третім" сектором [79, с. 181].

У цьому контексті вважаємо доцільними такі заходи: 1) створення інформаційних центрів з питань протидії корупції на базі громадських організацій, які працюватимуть як постійні антикорупційні телефонні лінії з простим номером та безкоштовним доступом для громадян на всій території України; 2) створення громадських приймалень на базі громадських об'єднань для обговорення питань протидії корупції; 3) проведення інформаційно-освітньої роботи, такої як видання інформаційних матеріалів, тренінги та семінари для представників влади, експертів і громадян з питань запобігання корупції. За нашою думкою, використання сучасних форм та методів громадської діяльності у сфері протидії корупції допоможе ефективніше впроваджувати заходи у цьому напрямі [80].

Враховуючи аналіз нормативно-правового регулювання взаємодії суб'єктів державної антикорупційної політики з громадськістю та визначивши

роль громадських організацій у формуванні та реалізації цієї політики, можна зробити наступні висновки. Громадське суспільство взаємодіє із державою у сфері протидії корупції через інформаційний обмін, консультації, участь у розробці проектів антикорупційної політики, створення громадських рад та експертних груп, проведення антикорупційних експертиз, громадський контроль та інші заходи [79, с. 181].

Існують різноманітні форми взаємодії громадськості та громадських об'єднань із суб'єктами державної антикорупційної політики:

1. Представники громадських об'єднань можуть входити до складу конкурсних комісій, що формуються відповідно до законів України про державну службу, службу в органах місцевого самоврядування, а також до Громадської ради доброчесності, створеної відповідно до Закону України про судоустрій і статус суддів.

2. Участь представників громадських об'єднань у громадських радах, радах громадського контролю, які утворені при державних органах та приймають участь у прийнятті рішень з кадрових питань.

3. Участь представників громадських об'єднань у радах громадського контролю, які також формуються при державних органах та беруть участь у підготовці, моніторингу та оцінці виконання антикорупційних програм.

4. Обрання громадськими об'єднаннями чотирьох осіб до складу конкурсної комісії, яка обирає членів Національного агентства із досвідом роботи у сфері запобігання корупції.

5. Інформування громадськості про заходи, здійснювані Національним агентством з протидії корупції, та залучення громадськості до формування, реалізації та моніторингу антикорупційної політики.

6. Проведення соціологічних та аналітичних досліджень щодо ситуації з корупцією, результати яких включаються у національну доповідь про реалізацію засад антикорупційної політики.

7. Участь у громадських обговореннях законопроектів та інших нормативно-правових актів, які можуть впливати на боротьбу з корупцією.

8. Сприяння захисту прав громадян, включаючи механізми подання скарг та створення сприятливого інформаційного поля.

9. Організація просвітницької роботи серед населення та надання правових послуг окремим категоріям громадян.

10. Здійснення антикорупційної експертизи діяльності Національного агентства та проведення громадської антикорупційної експертизи нормативно-правових актів.

11. Моніторинг діяльності органів влади, зокрема контроль за розподілом коштів державного бюджету, проведенням тендерів та представництвом обраних депутатів.

12. Захист прав громадян, включаючи розробку механізмів подання скарг та створення сприятливого інформаційного поля.

13. Організація просвітницької роботи серед населення, зокрема правової просвіти щодо протидії корупції.

14. Надання правових послуг окремим категоріям громадян та забезпечення інформаційної відкритості стосовно стану корупції та результатів антикорупційної політики.

РОЗДІЛ 3. ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОЦЕСУ ВПРОВАДЖЕННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В ПУБЛІЧНОМУ АДМІНІСТРУВАННІ

3.1. Поняття та складові елементи механізму впровадження та реалізації антикорупційної політики

Адміністративно-правове регулювання державної антикорупційної політики становить важливий аспект загального правового регулювання у сфері боротьби з корупцією. Сучасні умови зовнішнього середовища, такі як реформи в адміністративно-політичній сфері та прагнення України до отримання членства в ЄС, вимагають постійного удосконалення адміністративно-правового регулювання. Це включає у себе аналіз позитивних і негативних факторів, а також тенденцій у рівні корупції в Україні та антикорупційних ризиків.

Корупція є деструктивним явищем, що стримує соціально-економічний та політичний розвиток України. Позиція України у світовому рейтингу Corruption Perceptions Index свідчить про високий рівень корупції, займаючи 131 місце зі 176 країн у 2016 році за даними Transparency International.

Для подолання цього виклику, Верховна Рада України прийняла прогресивне антикорупційне законодавство та вдосконалила заходи запобігання корупції. Однак, існуючі заходи виявилися недостатньо ефективними, існує уявлення про формальність антикорупційних заходів. Недоліки в реалізації державної антикорупційної політики пов'язані з відсутністю чітко визначених процедур і механізмів її формування та впровадження.

Таким чином, вирішення проблеми ефективності антикорупційних заходів потребує уваги до адміністративно-правового регулювання. Слід розглядати його як системний вплив, який забезпечує досягнення цілей упорядкування, закріплення, охорони та розвитку суспільства, нації і держави.

Забезпечення високого рівня адміністративно-правового регулювання стає ключовим фактором для формування та реалізації ефективної державної антикорупційної політики.

Адміністративно-правове регулювання впливає на суспільні відносини через спеціальну систему елементів, яку називають механізмом дії, впливу та регулювання в літературі.

І.А. Городецька відзначає, що адміністративно-правове регулювання, умови трансформаційного періоду суспільства, набуває нового змісту та активно досліджується вченими юридичної науки, вимагаючи постійного осмислення.

Механізм адміністративно-правового регулювання виникає як похідна від загального механізму правового регулювання. Він ґрунтується на державних нормах, закріплених у законах чи підзаконних актах, і реалізується шляхом адміністративно-правового впливу. Функції адміністративного права, як елементи впливу, визначають напрямки впливу та мають свої механізми реалізації.

Т.О. Коломоєць визначає механізм адміністративно-правового регулювання як систему правових засобів, які забезпечують регулювання суспільних відносин у сфері адміністративного права. С.Г. Стеценко та Ю.В. Кривицький також підтримують ідею, що механізм включає в себе систему адміністративно-правових засобів для регулювання суспільних відносин у сфері державного управління.

Щодо адміністративно-правового механізму протидії корупції, він визначається як система заходів та засобів, спрямованих на мінімізацію корупції в Україні. Враховуючи це, механізм формування та реалізації державної антикорупційної політики стає системою адміністративно-правових засобів, що забезпечують вплив на об'єкт регулювання. Його елементами є законодавство, суб'єкти протидії корупції та організаційні заходи.

Отже, адміністративно-правовий механізм визначається як система правових засобів, за допомогою яких здійснюється вплив на суспільні відносини, а його роль в протидії корупції визначається шляхом застосування комплексу адміністративно-правових засобів та організаційних заходів.

Отже, адміністративно-правове регулювання залежить від специфічного "інструментарію", тобто конкретних правових елементів, які гарантують досягнення мети державної антикорупційної політики та визначають права та обов'язки суб'єктів правовідносин. Термін "структура механізму адміністративно-правового регулювання" визначається через доктринальні положення теоретиків права та адміністративістів.

І.П. Голосніченко розглядає складові механізму адміністративно-правового регулювання, охоплюючи положення права, адміністративно-правові відносини, акти тлумачення норм адміністративного права та акти реалізації норм адміністративного права та відносини [81]. Також вчені, такі як Т.С. Гончарук, Х.П. Ярмакі, В.Н. Хропанюк, підтримують це розуміння структури механізму адміністративно-правового регулювання.

Отже, сучасна наукова література визначає три основні обов'язкові компоненти структури механізму адміністративно-правового регулювання: адміністративно-правові положення, адміністративно-правові взаємини та акти реалізації суб'єктивних прав та обов'язків. До факультативних компонентів відносять: положення тлумачення права, юридичні факти, акти застосування права, спеціальний правовий режим тощо [82].

Також важливо враховувати, що термін "механізм" використовується в різних галузях життєдіяльності, таких як державне управління, державна політика, організаційно-економічні процеси, соціальні та політичні механізми, ринкові та антикризові механізми. Це свідчить про універсальність поняття "механізм" в різних контекстах.

Незважаючи на відсутність чіткого визначення терміну "адміністративно-правовий механізм формування та реалізації державної антикорупційної політики", ми погоджуємося з поглядами вказаних науковців щодо важливості обдуманого вибору різних правових механізмів. У нашому дослідженні адміністративно-правовий механізм формування та реалізації державної антикорупційної політики розглядається через конкретні заходи, які використовуються органами влади та громадськістю для впливу на правові відносини.

Залежно від конкретних проблем і методів їх вирішення через застосування різних державних механізмів, може виникати складний (комплексний) механізм, який включає кілька незалежних механізмів. Комплексний механізм державного управління може об'єднувати економічний, мотиваційний, організаційний, політичний і правовий вплив [83, с. 5].

Отже, адміністративно-правовий механізм формування та реалізації державної антикорупційної політики має спрямовуватися на досягнення конкретної мети шляхом впливу на фактори, які сприяють росту корупції. Цей вплив повинен здійснюватися за допомогою конкретних методів, ресурсів тощо.

Адміністративно-правовий механізм формування та реалізації державної антикорупційної політики повинен бути комплексним, співпрацюючи з іншими державними механізмами, спрямованими на протидію та запобігання корупції, і включати елементи правового, організаційного, економічного, політичного характеру [84, с. 246].

Враховуючи це, можна стверджувати, що адміністративно-правовий механізм формування та реалізації державної антикорупційної політики повинен взаємодіяти з різними механізмами, об'єднуючи в собі елементи політичного, правового, економічного і організаційного впливу.

Для уточнення суті механізму формування та реалізації державної політики у сфері розвитку громадянського суспільства важливо розглядати конкретні механізми державного управління. За визначенням О.Б. Коротич, кожний державний механізм управління представляє собою систему методів управління, яка забезпечує досягнення конкретної мети. Ці методи поділяються на адміністративні, правові, економічні, соціально-психологічні, морально-етичні і комплексні [84, с. 246].

Отже, формування та реалізація державної антикорупційної політики повинні здійснюватися за допомогою комплексу окремих механізмів, що дозволяють комплексно впливати на визначені аспекти політики. Такий підхід дає можливість розглядати адміністративно-правовий механізм формування та реалізації державної антикорупційної політики як науково обґрунтовану систему, яка включає елементи різних сфер управління.

Також слід зазначити, що адміністративно-правовий механізм формування та реалізації державної антикорупційної політики має урахувати елементи державної політики у сфері розвитку громадянського суспільства. Це означає, що він повинен бути спрямований не лише на боротьбу з корупцією, але й на підтримку та розвиток громадянського суспільства в цілому.

Політичні механізми регулюють, регламентують і відображають ступінь представлення соціально-економічних інтересів усіх суб'єктів суспільного розвитку. Ці механізми включають діяльність законодавчої гілки влади та нормативно-правові акти представницьких органів влади. Вони впливають на суспільну свідомість і формують громадську думку, що робить їх опосередкованим інструментом громадських відносин.

Політичний елемент адміністративно-правового механізму формування та реалізації державної антикорупційної політики відображає політичну стратифікацію суспільства та структури громадянського суспільства. Цей елемент включає в себе моделі формування суб'єктів державної політики,

розробку стратегічного курсу подолання корупції та прийняття відповідних державних рішень. Важливою частиною його є політичний діалог, який є засобом досягнення пріоритетних завдань державної антикорупційної політики.

Правовий механізм реалізації державної політики у сфері розвитку громадянського суспільства забезпечує нормативно-правову базу для визначення засад та шляхів реалізації антикорупційної політики. Його складові включають прийняття нормативно-правових актів та інших адміністративних рішень.

Інституціональний елемент адміністративно-правового механізму формування та реалізації державної антикорупційної політики представляє собою систему органів публічної влади, які формують та реалізують політику, і взаємодіють з громадянським суспільством для досягнення цілей політики. Його фази включають формування інституцій, побудову інституційної матриці, створення інституційного середовища та інші етапи.

Організаційні та економічні елементи забезпечують фінансування, освітню та інформаційну діяльність для реалізації державної антикорупційної політики. Організаційний елемент включає суб'єкти та об'єкти, визначає цілі, завдання та методи політики, координує діяльність відповідних структур і взаємодіє з громадянським суспільством.

Загалом, адміністративно-правовий механізм формування та реалізації державної антикорупційної політики представляє собою комплексний підхід, який взаємодіє з політичним, правовим, інституціональним, організаційним та економічними елементами.

Даний компонент охоплює такі аспекти: 1) формування кадрового забезпечення державної антикорупційної політики; 2) забезпечення матеріальними і технічними ресурсами для формування та реалізації державної антикорупційної політики з метою успішного виконання її завдань.

Усі складові адміністративно-правового механізму державної антикорупційної політики є взаємопов'язаними з економічним аспектом. Мета економічної складової частини цього механізму полягає в створенні умов для залучення фінансових ресурсів, необхідних для ефективного виконання завдань державної антикорупційної політики.

Інформаційний компонент механізму реалізації державної антикорупційної політики забезпечує координацію та узгодженість дій суб'єктів та об'єктів, а також сприяє удосконаленню соціальної та економічної статистичної звітності відповідно до вимог антикорупційного законодавства та впровадженню новітніх інформаційних технологій для моніторингу ключових напрямків державної антикорупційної політики. Цей механізм повинен забезпечити доступ до інформації про рівень корупції в країні, збір та поширення цієї інформації, а також розвиток системи моніторингу.

Інформаційний механізм державного управління впроваджує інформаційне забезпечення в державному управлінні через різноманітні засоби, такі як засоби масової інформації, Інтернет-ресурси, складання звітів та розвиток електронного врядування. Інформаційне спілкування з громадськістю у сфері державного управління включає оперативне інформування, яке є важливою частиною досягнення стратегічних цілей органів державної влади.

Отже, адміністративно-правовий механізм формування та реалізації державної антикорупційної політики є комплексним утворенням, що включає політичний, правовий, інституційний, організаційний, економічний та інформаційно-контрольний елементи. Його ефективність залежить від згуртованої взаємодії цих складових, що визначає весь процес та результати реалізації антикорупційної політики в країні.

Ми пропонуємо використовувати комплексний адміністративно-правовий механізм для формування та реалізації державної антикорупційної політики. Цей механізм базується на системі взаємодії між суб'єктами та об'єктами, чіткій

координації дій усіх інституцій, що визначають та втілюють державну антикорупційну політику, а також на ефективній системі моніторингу та інформування громадянського суспільства про реалізацію положень цієї політики. Ефективність запропонованого адміністративно-правового механізму залежить від чітко визначених меж та правильного функціонування кожного елемента, такого як політичний, адміністративно-правовий, інституційний, організаційний, економічний та інформаційно-контрольний.

На наш погляд, запропонований механізм формування та реалізації державної антикорупційної політики дозволить координувати процеси формування політики, відстежувати зміни у взаємодії між окремими елементами, аналізувати стан реалізації з метою впровадження не лише системних змін, але і коригування поточного процесу виконання. Така схема має бути основою для послідовного та виваженого функціонування державної антикорупційної політики як цілісної соціальної системи [309]. У подальшому можливе поліпшення функціонування адміністративно-правового механізму через удосконалення правового регулювання та функціонування окремих його елементів або частин.

3.2. Нормативна та інформаційно-аналітична складові механізми реалізації антикорупційної політики

Основою правової частини адміністративно-правового механізму для формування та реалізації державної антикорупційної політики є норми адміністративного права. Саме ці норми виступають ключовим елементом у цьому механізмі, оскільки вони визначають зміст і сприяють впровадженню державної антикорупційної політики.

Слід зауважити, що норми адміністративного права становлять основну складову адміністративно-правового механізму для формування та реалізації

державної антикорупційної політики і це не випадково. Адже ці норми є первинними "клітинами" правової структури. За допомогою своїх норм, право закріплює різні моделі обов'язкової, забороненої чи дозволеної поведінки суб'єктів, регулює та охороняє суспільні відносини, які підлягають правовому регулюванню або об'єктивно потребують його.

Адміністративно-правові норми визначають відносини у сфері державного управління та гарантують права та свободи громадян та інших суб'єктів адміністративно-правових відносин. Ці норми, як визначені, ратифіковані або санкціоновані державою, представляють собою обов'язкові та формально визначені правила поведінки, які регулюють права та обов'язки учасників суспільних відносин, що є предметом адміністративного права.

Адміністративно-правові норми особливо акцентуються на регулюванні об'єкта суспільних відносин, пов'язаних із функціонуванням публічної адміністрації, зокрема у формуванні та реалізації державної антикорупційної політики. Ці норми націлені на правове регулювання діяльності публічної адміністрації, визначають завдання, компетенцію та адміністративно-правовий статус суб'єктів цих відносин.

Адміністративно-правові норми також устанавлюють основні методи, які використовуються у цій галузі, і, в більшості випадків, мають імперативний характер, визначаючи, які дії є дозволеними, забороненими чи обов'язковими для учасників відносин. Вони фіксують основи державної антикорупційної політики, регламентують адміністративні процедури та визначають фінансове та інформаційне забезпечення публічної адміністрації в цьому контексті.

Таким чином, адміністративно-правові норми відіграють ключову роль у визначенні та забезпеченні ефективності механізму формування та реалізації державної антикорупційної політики, сприяючи системному регулюванню суспільних відносин у цій області. [85, с. 78].

Слід зауважити, що антикорупційне законодавство є внутрішнім вираженням адміністративного права. В Україні існує система антикорупційного законодавства, яка охоплює різні аспекти суспільного життя та включає різноманітні види нормативно-правових актів.

Основним документом антикорупційного законодавства в Україні є "Закон України про запобігання корупції". Цю систему складають також інші правові акти, такі як Конституція України, Конвенція ООН проти корупції, Цивільна конвенція Ради Європи про боротьбу з корупцією, Кримінальна конвенція Ради Європи про боротьбу з корупцією, інші міжнародні та національні нормативно-правові акти.

Цей перелік не вичерпний і включає також "Кримінальний кодекс України", "Кодекс України про адміністративні правопорушення", "Закон України про Національне антикорупційне бюро України", "Закон України про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки" та інші. Важливим є також ухвалення рішень та видача методичних рекомендацій Національним агентством з питань запобігання корупції, які регулюють різні аспекти антикорупційної діяльності.

Наприклад, правове забезпечення Національного антикорупційного бюро України базується на таких актах, як Конституція України, "Закон України про запобігання корупції", "Закон України про Національне антикорупційне бюро України", "Кримінальний процесуальний кодекс України", "Кримінальний кодекс України" та інші важливі нормативно-правові документи. [86].

Спеціальні положення, що стосуються запобігання та виявлення корупції, також визначені в законодавчих актах, що регулюють діяльність конкретних державних органів та служб, включаючи визначення їх статусу, функцій та процедур (органи, служби тощо). Ці норми грають важливу роль, встановлюючи превентивні механізми для уникнення неприпустимої поведінки посадових осіб [87].

Початок міжнародно-правового регулювання в області протидії корупції можна відзначити прийняттям резолюції Генеральної Асамблеї ООН 3514(XXX) 15 грудня 1975 року. Цей документ закликав уряди всіх країн вживати необхідні заходи на національному рівні для запобігання та протидії корупції, включаючи законодавчі заходи.

Однак особливо важливим у сфері протидії корупції є прийняття Конвенції ООН проти корупції на 58-й сесії Генеральної Асамблеї ООН у жовтні 2003 року. Ця Конвенція визначає фундаментальні принципи антикорупційної політики для держав-учасниць та визначає напрямки розвитку національного законодавства в цьому напрямку. Узгоджені положення зазначених міжнародних актів впроваджені в національне законодавство.

Не можна також не враховувати роль Ради Європи у боротьбі з корупцією. Важливим досягненням Ради Європи є розробка сучасних антикорупційних стандартів, укладення європейських антикорупційних конвенцій та створення Групи держав проти корупції (GRECO) - спеціалізованого органу з контролю за дотриманням антикорупційних стандартів у країнах-членах Ради Європи.

Європейські стандарти у сфері протидії корупції включаються в численні важливі міжнародні документи, такі як Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією, Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією та Додатковий протокол до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією.

Приєднавшись до цих конвенцій та ставши членом GRECO, Україна взяла на себе зобов'язання розвивати ефективну антикорупційну політику та впроваджувати дієві механізми протидії корупції. Взаємодія України з Організацією економічного та соціального розвитку (ОЕСР) також відіграє важливу роль у формуванні антикорупційної політики та дотриманні міжнародних стандартів.

Отже, міжнародні договори у сфері протидії корупції визначають зобов'язання України та вимагають приведення національного законодавства у відповідність з міжнародними стандартами. Здійснення реформ у системі запобігання корупції сприяло створенню в Україні законодавчої бази, яка в цілому відповідає міжнародним стандартам, розробленим у міжнародних договорах, і досвіду багатьох інших країн [88].

Зазначені міжнародні акти встановлюють основні аспекти, які має регулювати національне антикорупційне законодавство. Вони визначають принципи притягнення винних осіб до відповідальності за корупційні порушення і встановлюють засади міжнародного співробітництва між державами-учасницями в боротьбі з корупцією та розслідуванні корупційних правопорушень [87].

Важливо відзначити, що успішність державної антикорупційної політики в інших країнах зумовлена високою ефективністю, що ґрунтується на ключових принципах. Зокрема, визначаючи ці принципи, слід відзначити сильну політичну волю вищого керівництва щодо протидії корупції. Відомо, що без політичної волі на всіх рівнях влади жодні заходи протидії корупції не будуть ефективними [45, с. 123].

У боротьбі з корупцією активно залучено не лише спеціалізовані антикорупційні органи, але й громадянське суспільство. В інших країнах існує спеціальний контроль громадськості над діяльністю органів державної влади, що робить інформацію про антикорупційні заходи прозорою та доступною.

Крім того, державні службовці в інших країнах підзвітні та під контролем незалежного антикорупційного органу, який відстежує чистоту їхньої діяльності [88].

Аналіз антикорупційного законодавства показує його класифікацію на три види: законодавство, що визначає принципи формування та реалізації

державної антикорупційної політики; законодавство з питань попередження корупції та законодавство, яке передбачає покарання за корупцію.

Серед найважливіших законодавчих актів, які визначають засади формування та реалізації державної антикорупційної політики, слід виділити Конституцію України, Конвенцію ООН проти корупції, Цивільну та Кримінальну конвенції Ради Європи про боротьбу з корупцією, а також Додатковий протокол до Кримінальної конвенції [45, с. 123].

Закони, що визначають засади формування та реалізації державної антикорупційної політики, включають Закон України "Про запобігання корупції", "Про Національне антикорупційне бюро України" та "Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки" [45, с. 123].

Також важливо враховувати систему підзаконних нормативно-правових актів, до яких відносяться Державна програма реалізації засад державної антикорупційної політики, Методологія оцінювання корупційних ризиків та Порядок підготовки, подання та погодження антикорупційних програм [45, с. 123].

Узагальнюючи, ці законодавчі акти визначають правові засади антикорупційної стратегії та є основою для її впровадження та виконання [45, с. 123].

Аналіз зазначених нормативно-правових актів дозволяє визначити ключові загальні принципи реалізації державної антикорупційної політики, які охоплюють основні завдання, напрями, форми та методи її створення та виконання відповідальними публічно-владними суб'єктами.

Основним джерелом правового регулювання антикорупційних заходів в Україні є Закон України "Про запобігання корупції" від 14.10.2014 р., який визначає ключові поняття та основні напрями державної антикорупційної політики (ст.ст. 18-21) [89]. Важливо відзначити, що хоча цей закон вніс суттєві

зміни в Кодекс України про адміністративні правопорушення, проте він не вирішив всіх проблем, пов'язаних із притягненням осіб до адміністративної відповідальності за корупційні адміністративні правопорушення, зокрема, в частині строків притягнення [89].

Згідно зі ст. 18 зазначеного Закону, засади антикорупційної політики, або Антикорупційна стратегія, визначаються Верховною Радою України [90]. Тут важливо відзначити, що сама Антикорупційна стратегія не є нормативно-правовим актом, оскільки вона не містить правових норм. Вона є констатацією фактів, пояснень і приписів щодо необхідних заходів, а отже, не може бути визнана законом [90]. Закони, з свого боку, повинні впливати безпосередньо з Конституції України та бути прийняті Верховною Радою України відповідно до її конституційних повноважень [90].

Згідно з ч.3 ст.18, розробка проекту Антикорупційної стратегії покладається на Національне антикорупційне бюро України, і цей проект повинен бути затверджений Кабінетом Міністрів України перед його винесенням на розгляд Верховної Ради України [90]. Інші суб'єкти законодавчої ініціативи не мають повноважень щодо підготовки та внесення на розгляд парламенту проекту Антикорупційної стратегії [90].

Узагальнюючи, розглянуті нормативно-правові акти становлять основу для реалізації антикорупційної стратегії в Україні, визначаючи ключові принципи та відповідальних суб'єктів, але при цьому слід ретельно розглядати і враховувати їхні недоліки та невизначеності, такі як питання про рівень нормативного акту, яким затверджується Антикорупційна стратегія [89].

З нашого погляду, невідповідності, вказані вами, повинні бути усунені через внесення змін до Закону України "Про регламент Верховної Ради України."

Державну програму з виконання Антикорупційної стратегії (частини 4 і 5 статті 18) розробляє Національне антикорупційне бюро України і затверджує

Кабінет Міністрів України, при цьому передбачається її щорічний перегляд. Мета Державної програми полягає в уточненні положень Антикорупційної стратегії шляхом визначення конкретних заходів, відповідальних за їх виконання органів влади та посадових осіб, а також строків та джерел фінансування.

Зазначено, що інші центральні органи виконавчої влади, включаючи міністерства, не мають повноважень готувати проект Державної програми з виконання Антикорупційної стратегії. Проте, на наш погляд, вказані положення частин 4 та 5 статті 18 Закону України "Про запобігання корупції" трохи узгоджуються з частиною 1 статті 18, яка передбачає, що засади державної антикорупційної політики визначає Верховна Рада України [90].

Наведене також вказує на те, що Закон не визначає строку дії Антикорупційної стратегії. Враховуючи, що Державна програма підлягає щорічному перегляду, важливо розробити чіткі механізми для здійснення цього процесу. Пропонується уточнити вказівку часових рамок та порядку проведення парламентських слухань з питань корупції.

Зазначено, що відповідальність за виконання Державної програми покладено на керівників державних органів, але не визначено конкретного виду юридичної відповідальності для них. Також зазначено, що ці зміни повинні бути затверджені Кабінетом Міністрів України та Верховною Радою України. Підкреслено важливість щорічного перегляду Державної програми та удосконалення механізмів її виконання [90].

Узагальнюючи, зазначені невідповідності вимагають внесення змін до Закону України "Про регламент Верховної Ради України" та уточнення положень, що стосуються відповідальності керівників, строків дії та механізмів перегляду Державної програми з виконання Антикорупційної стратегії.

До основних недоліків та невирішених питань у нормативно-правовому регулюванні антикорупційної сфери, на наш погляд, слід віднести наступне:

а) Відсутність у назві Закону України "Про запобігання корупції" аспекту, оскільки термін "запобігання" більше вказує на профілактичні заходи для майбутнього та створення умов для зменшення рівня корупції. В той час, як антикорупційна політика включає також правоохоронну протидію корупції та притягнення винних осіб до відповідальності. Такий підхід може відобразитися у назві закону, що є важливим показником його загальної якості [45, с. 144].

б) Частково суперечливий характер надання окремим органам державної влади (наприклад, міністерствам, місцевим державним адміністраціям та іншим) повноважень з ухвалення антикорупційних програм для своєї діяльності. Для забезпечення їх обґрунтованості та ефективності, такі програми може визначати зовнішній орган, наприклад, Кабінет Міністрів України, забезпечуючи при цьому ефективний контроль за їхнім виконанням [45, с. 144].

в) Відсутність конституційно визначеного статусу Національного агентства запобігання корупції, що породжує колізію між положеннями Конституції України та антикорупційного законодавства.

г) Розмитість та недостатня урегульованість деяких термінів, використовуваних у Законі України "Про запобігання корупції." Наприклад, визначення обов'язку посадових та службових осіб юридичних осіб утримуватися від поведінки, яка може бути розціненою як готовність вчинити корупційне правопорушення, потребує більш чіткого формулювання для уникнення непорозумінь. Це особливо важливо, оскільки "готовність до вчинення" є скоріше морально-психологічною категорією, а не конкретним юридичним поняттям [45, с. 122].

Погоджуючись із думкою О. Л. Копиленка та інших вчених [45], вважаємо, що якість законів визначається системою критеріїв, таких як юридичний, мовний, логічний та соціологічний аспекти. Ефективність законодавства, у свою чергу, повинна вимірюватися співвідношенням між

результатом його застосування та поставленими завданнями, і таке вимірювання важливо здійснювати на основі якості самого закону [91, с. 35].

Таким чином, визначення рамок та принципів співвідношення між якістю законодавчого акту та його ефективністю є ключовим завданням у зміцненні правових основ антикорупційної політики в сучасній правовій державі [45, с. 144].

Нормативна складова адміністративно-правового механізму формування та реалізації державної антикорупційної політики охоплює адміністративно-правові норми, що визначають параметри та правовідносини щодо цієї політики, регульовані адміністративно-правовими засобами.

Аналіз антикорупційного законодавства дозволяє його розділити на такі види: законодавство, що визначає принципи формування та реалізації державної антикорупційної політики; законодавство з питань попередження корупції та законодавство з питань покарання за корупцію.

Закон України "Про запобігання корупції" є основним нормативно-правовим актом, що визначає загальні положення щодо уповноважених суб'єктів у формуванні та реалізації державної антикорупційної політики. Проте, деякі його положення не узгоджені між собою, а деякі вимагають конкретизації у підзаконних актах.

На сьогоднішній час потрібне удосконалення правового регулювання в таких аспектах:

- 1) адміністративні процедури прийняття та формування державної антикорупційної політики на всіх рівнях;
- 2) механізм моніторингу за виконанням юридичними особами державної антикорупційної політики;
- 3) механізм моніторингу виконання юридичними особами антикорупційних програм;
- 4) відповідальність керівників за невиконання заходів державної антикорупційної політики та антикорупційних програм;
- 5) механізми

громадського контролю за виконанням державної антикорупційної політики та антикорупційних програм [92, с. 219].

При розробці та реалізації державної антикорупційної політики важливо забезпечити дотримання обов'язкових вимог, без яких ця політика не буде ефективною. Для цього слід покращити діяльність Національного агентства запобігання корупції, зокрема в сферах: 1) створення нормативно-правової бази для процедур розроблення та реалізації державної політики, включаючи антикорупційні програми; 2) розроблення методичних матеріалів та надання методичної допомоги суб'єктам, що реалізують заходи державної політики; 3) координації виконання державної антикорупційної політики та антикорупційних програм; 4) координації дій та надання методичної допомоги юридичним особам у застосуванні ефективних способів виявлення корупційних ризиків та їх усунення; 5) організації тренінгів для осіб, що уповноважені формувати та реалізувати заходи державної політики; 6) проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи щодо важливості виконання заходів державної антикорупційної політики; 7) створення ефективних механізмів контролю за виконанням заходів та притягнення винних до відповідальності.

Необхідно створити ефективний механізм перевірок діяльності публічної адміністрації щодо виконання заходів державної антикорупційної політики та антикорупційних програм. Також важливо розробити відповідні процедури та механізми відповідальності уповноважених суб'єктів за реалізацію цих заходів.

3.3.Адміністративні процедури створення антикорупційної політики в публічному адмініструванні

Незалежно від типу і моделі державної політики, вона повинна відповідати певним вимогам: реагувати на зміни в суспільстві і державі, мати комплексний характер та розглядати проблеми у взаємозв'язку, бути

ефективною, результативною і користуватися довірою населення [93]. Державна політика розпочинається з аналізу ситуації та визначення списку проблем, розглядається як система заходів для розв'язання суспільних проблем та задоволення інтересів, забезпечення стабільності країни [94, с. 33-34].

Проблема в державній політиці визначається як протиріччя між людськими потребами та можливістю їх задоволення державою і суспільством. Наявність проблеми не означає її обов'язкового вирішення органами державної влади. Суспільна проблема стає державною на підставі критеріїв, таких як громадська підтримка, лобіювання впливовою групою, наявність інформації через ЗМІ та інституціональне визнання [93].

В українському суспільстві корупція визнана національною проблемою, тому формування та реалізація антикорупційної політики є необхідністю. Державна антикорупційна політика має вирішувати цю важливу суспільну проблему, і вона не повинна обмежуватися лише антикорупційними програмами [95].

Одна з концепцій державної політики розглядає її як процес розробки стратегічного курсу суспільства, основних напрямів розвитку державної влади та способів реалізації завдань [95]. Цей підхід передбачає участь громадянського суспільства в формуванні державної політики та підкреслює важливість легітимності в умовах фундаментального перегляду ролі держави [94, с. 33-34].

Досліджуючи антикорупційну політику, слід враховувати, що державна політика є процесом, в якому взаємодіють різнорівневі управлінські блоки та інститути державного механізму [94, с. 33-34]. У цьому контексті важливим є поняття "партиципаторної моделі", яка передбачає активну участь суспільства в формуванні державної антикорупційної політики [95].

Отже, основне завдання державної антикорупційної політики - це подолання корупції, але для досягнення цієї мети важливо, щоб держава не

лише розробляла політику, але й була здатною її успішно реалізовувати, враховуючи вплив громадянського суспільства та забезпечуючи необхідні ресурси [95].

На юридичному рівні виявляється, що державна антикорупційна політика повинна включати не лише загальні принципи щодо розвитку певної сфери суспільних відносин, але й конкретні заходи, які повинні бути реалізовані конкретними суб'єктами або спеціально створеними органами для вирішення конкретних завдань у визначені строки, а також закріплене у державному (чи місцевому) бюджеті фінансування цих заходів [96].

Виконання державної антикорупційної політики органами публічної адміністрації залежить від моделі організації влади, відносин із суспільством та діяльності суб'єктів з протидії корупції. Створення та реалізація державної антикорупційної політики повинні враховувати, що Україна є правовою, соціальною та демократичною державою, що визнає громадянське суспільство і сприяє його розвитку, дотримання та гарантування прав і свобод людини та громадянина [96]. Формування та реалізація державної антикорупційної політики є важливою умовою існування правової демократичної держави та зниження рівня корупції в Україні. Успішність цієї політики залежить від її сприйняття населенням як справедливої та адекватної суспільним потребам [96]

Державна антикорупційна політика та її реалізація повинні відповідати формальним вимогам, пов'язаним із компетенцією [96]. Згідно зі статтею 18 Закону України "Про запобігання корупції", стратегія антикорупції розробляється Національним агентством запобігання корупції, затверджується Кабінетом Міністрів та приймається Верховною Радою України. Антикорупційні програми публічної адміністрації приймаються та погоджуються з Національним агентством запобігання корупції, а програми юридичних осіб узгоджуються також з цим агентством [96].

Стаття 19 Закону "Про запобігання корупції" покладає на публічну адміністрацію та інших суб'єктів обов'язок приймати антикорупційні програми, які мають відповідати загальній державній антикорупційній політиці [96]. Антикорупційні програми юридичних осіб стають адміністративними актами, які визначають права та обов'язки працівників.

Таким чином, державна антикорупційна політика та її реалізація фіксуються на юридичному рівні через законодавчі та адміністративні акти, які повинні відповідати встановленим формальним вимогам і взаємодіяти з антикорупційними програмами різних суб'єктів [96].

2) Щодо процедури видання підзаконних правових актів, враховуючи відсутність в Україні закону про юридичні акти та відсутність Адміністративно-процедурного кодексу, процедура видання таких актів, включаючи державну антикорупційну політику та антикорупційні програми, залишається належним чином не визначеною. Отже, можливо говорити лише про основні принципи чи умови, які мають бути враховані при підготовці та виданні цих актів [96].

Формування державної антикорупційної політики має свою особливість у тому, що різні суб'єкти приймають її, і адміністративний процес розробки, затвердження та прийняття регулюється різними суб'єктами. Таким чином, цей процес повинен бути належним чином урегульованим на рівні законодавства [96].

Важливо враховувати, що для досягнення ефективності та якості державної антикорупційної політики процес її формування повинен відповідати певним вимогам щодо розроблення та формулювання основних положень [96]. Зокрема, важливо, щоб процес визначав чіткі результати, орієнтовані на досягнення конкретних цілей. Крім того, він повинен враховувати зовнішні чинники, бути інноваційним, гнучким і креативним при необхідності перегляду способів вирішення проблем. Важливими аспектами є також використання

політико-релевантної інформації, участь всіх зацікавлених осіб, цілісний погляд і постійний моніторинг та оцінювання ефективності політики.

Навіть при відсутності чіткого правового регулювання процедур вироблення підзаконних актів, експертно-аналітичне забезпечення державної політики визначається виявленням фактів, прогнозуванням та розробкою рекомендацій для конкретних дій з урахуванням наявних ресурсів, цілей і пріоритетів. Аналіз проблем передбачає вивчення змісту подій, характеру організацій та соціальних груп, що пов'язані із заданою проблемою, і участь всіх зацікавлених сторін у процесі прийняття політичних рішень [97].

Ці аспекти мають бути враховані під час формування державної антикорупційної політики. Важливим етапом в цьому процесі є визначення цілей політики, які тісно пов'язані з обранням її основних пріоритетів. Для успішної розробки державної антикорупційної політики, Національне агентство запобігання корупції та інші відповідальні суб'єкти повинні чітко визначити, куди вони спрямовані і які результати повинні бути досягнуті.

Під час обдумування цілей політики важливо враховувати різницю між цілями та завданнями. Цілі визначають широкі наміри, тоді як завдання конкретизують конкретні кроки, необхідні для досягнення цілей. Експерт-аналітик повинен розглядати різні альтернативи політики, які стосуються реалізації цілей [98].

Під час розроблення заходів державної антикорупційної політики вирішальне значення мають питання систематизації проблем, що потребують вирішення. На етапах ініціювання та формування політики, експертно-аналітичне забезпечення передбачає аналіз ситуації, тенденцій та розробку сценарію розвитку подій. Це включає визначення інтересів, цілей та пріоритетів державної політики, а також створення плану або програми дій для досягнення цілей, розподілення завдань та повноважень серед виконавчих органів державної влади [98].

Важливо зауважити, що державна антикорупційна політика повинна відповідати матеріальним вимогам, таким як несуперечення положенням Конституції України та міжнародним договорам, юридичне обґрунтування та невтручання у права, свободи і законні інтереси осіб [98]. Однією з формальних вимог щодо державної антикорупційної політики та антикорупційних програм є додержання встановленої адміністративної процедури ухвалення, оскільки ця політика є нормативно-правовим актом і проходить процедури в межах нормотворчого провадження [96].

У підручнику "Адміністративне право України" за редакцією Т.О. Коломоець, нормотворче провадження розглядається як процес обробки та прийняття нормативних актів [99; 100]. Інші автори, такі як В.К. Колпаков та О.В. Кузьменко, Ю.П. Битяк, В.В. Зуй та В.М. Гаращук, також визначають нормотворче провадження як діяльність щодо підготовки та прийняття нормативних актів [101, с. 278; 100].

Аналізуючи вищезазначене, можна визначити, що нормотворчість виконується відповідно до певної процедури, яка регламентується законодавством. Суттєве значення процедурного характеру нормотворчої діяльності полягає в зменшенні ризику свавілля та помилкових рішень, а також забезпеченні створення справедливих та ефективних норм права. Дотримання процедур розгляду, прийняття та набуття чинності нормативно-правовими актами є важливою умовою легальності нормотворчого процесу, а серйозні порушення цих процедур можуть призвести до визнання нормативно-правового акта недійсним шляхом судового розгляду [102, с. 212].

На основі вищесказаного можна зробити висновок, що адміністративні процедури формування державної антикорупційної політики є конкретним виразом правотворчості публічної адміністрації. Ця діяльність полягає у розробці, прийнятті, зміні чи скасуванні заходів державної політики відповідно до законів і міжнародних договорів України. Однією з ключових вимог є

дотримання цих процедур, що гарантує відповідність заходів державної антикорупційної політики положенням законів та міжнародних зобов'язань України, включаючи міжнародні договори, ратифіковані Верховною Радою України.

Важливою особливістю адміністративної процедури формування державної антикорупційної політики є її завершення на етапі передачі проекту такої політики (Антикорупційної стратегії) до Верховної Ради України. З цього моменту розпочинається законотворчий процес, який визначається як технологія прийняття закону та розширений процес пізнання, аналізу та оцінок правостворюючих факторів.

Після аналізу наукових праць, що стосуються нормотворчого процесу, та вивчення практики прийняття державної антикорупційної політики, в тому числі врахування положень підзаконних актів, що регулюють нормотворчу діяльність Національного агентства запобігання корупції та інших уповноважених суб'єктів, можна визначити загальні етапи адміністративних процедур формування державної антикорупційної політики: 1) підготовка проекту державної антикорупційної політики; 2) попередній та офіційний розгляд проекту державної антикорупційної політики; 3) прийняття та офіційне оприлюднення державної антикорупційної політики.

На відміну від регулювання законотворчого процесу, розроблення державної антикорупційної політики та антикорупційних програм підпадає під окрему процедуру. При оцінці сучасного стану правового регулювання адміністративних процедур розроблення державної антикорупційної політики доцільно керуватися теоретичними положеннями щодо нормотворчого провадження.

У юридичній літературі нормотворчий процес розглядається як послідовність стадій (фаз). Проблеми стадійності зазвичай є предметом дослідження спеціалістів у галузі процесуальних наук, де стадії розглядаються

як сукупність процесуальних дій або відносин, об'єднаних метою досягнення матеріально-правового результату, передбаченого правовою нормою.

Важливо відзначити, що в юридичній науці відсутній єдиний підхід до розуміння стадій нормотворчого провадження, а законодавець не регулює питання стадій та етапів нормотворчого провадження. Ця недолік також впливає на якість розробки антикорупційної політики в Україні.

У проекті Закону України "Про нормативно-правові акти", що був представлений народним депутатом України Ю.Р. Мірошніченком і прийнятий за основу (постанова Верховної Ради України від 20.05.2011 р.), зазначено, що правотворчий процес включає такі етапи: планування нормотворчої діяльності; внесення нормотворчої пропозиції та підготовка проекту нормативно-правового акту; проведення експертизи проекту; внесення проекту суб'єкту нормотворення; 5) розгляд проекту суб'єктом нормотворення; прийняття (видання) нормативно-правового акту; набрання чинності та введення його в дію.

Ю.А. Тихомиров виділяє дев'ять стадій нормотворчого процесу: а) Вивчення та аналіз суспільних явищ і процесів, виявлення потреби у правовій регламентації. б) Визначення виду органів, суб'єктів, правомочних прийняти правові рішення, та виду правового акту. в) Прийняття рішення про підготовку правового акту. г) Розробка концепції, ідеї, аналіз майбутнього акту. д) Підготовка проекту правового акту розробником (робочою групою, органом). е) Попередній розгляд проекту акту. ж) Суспільне обговорення проекту. з) Офіційний розгляд проекту акту відповідним органом із додержанням необхідних процедур. и) Прийняття правового акту, його оформлення, підписання, видання, набрання чинності.

Глазунова Н.І. пропонує виділяти п'ять стадій нормотворчого дослідження: 1) Порушення адміністративної справи. 2) Підготовка та розгляд адміністративної справи. 3) Прийняття індивідуального адміністративного акту.

4) Оскарження індивідуального адміністративного акту. 5) Виконання індивідуального адміністративного акту.

О.Р. Мандюк визначає, що процедури прийняття індивідуальних актів складаються з таких стадій: 1) Порушення адміністративної справи. 2) Підготовка адміністративної справи до розгляду. 3) Вирішення адміністративної справи [103, с. 125].

Питання визначення та обґрунтування загальної процедури прийняття індивідуальних адміністративних актів є актуальним у науці адміністративного права. Визначення обов'язків та відповідальності адміністративних органів під час прийняття індивідуальних адміністративних актів є одним з головних напрямів розвитку адміністративно-процедурного законодавства України [103, с. 128].

Розробка комплексної програми відбувається в певній послідовності, і ступінь деталізації окремих процедур може змінюватися в залежності від характеру програми і періоду її здійснення. Загалом, процес формування програми складається з процедур [104].

Процедура розробки та затвердження антикорупційної програми може бути розділена на кілька етапів:

1) Підготовчий етап:

- Визначення в державній організації відповідного структурного підрозділу або уповноваженої особи, що візьме на себе відповідальність за розробку проекту антикорупційної програми.

- Аналіз дотримання працівниками державної організації вимог антикорупційного законодавства за попередній звітний період.

- Затвердження структури антикорупційної програми на наступний звітний період.

- Запрошення структурних підрозділів для надання пропозицій до проекту антикорупційної програми з урахуванням аналізу та оцінки корупційних ризиків.

2) Етап розробки:

- Опрацювання пропозицій, наданих структурними підрозділами.
- Аналіз результатів заходів, передбачених в антикорупційній програмі за попередній звітний період.
- Імплементція вимог національного антикорупційного законодавства до повноважень конкретної державної організації.

3) Етап узгодження:

- Забезпечення відкритого доступу до проекту антикорупційної програми всіма працівниками державної організації.
- Узгодження проекту програми зі заінтересованими структурними підрозділами.
- Обговорення проекту антикорупційної програми з іншими працівниками державної організації.
- Подання проекту антикорупційної програми на розгляд керівництва державної організації.

4) Етап затвердження та оприлюднення:

- Прийняття рішення керівництвом державної організації про затвердження антикорупційної програми.
- Оприлюднення антикорупційної програми та забезпечення постійного доступу працівників та громадськості до неї відповідно до вимог законодавства [104].

Важливою є потреба у правовому регулюванні таких аспектів, як підготовка проекту, аналіз ситуації та визначення впливу, які наразі не врегульовані.

Стадія розробки проекту антикорупційної програми передбачає підготовку конкретного документу, відповідно до вимог Порядку підготовки та подання антикорупційних програм. У цей період уповноважений підрозділ або особа з питань запобігання та виявлення корупції приймає на себе обов'язок готувати проект антикорупційної програми. Зацікавлені підрозділи надають свої пропозиції, враховуючи існуючі корупційні ризики. На основі цих пропозицій та загальнодержавних заходів антикорупційної політики готується проект програми, який відповідає всім необхідним стандартам і вимогам.

Процес розроблення державної антикорупційної політики включає два основних типи адміністративних процедур: 1) адміністративні процедури для розроблення загальнодержавної антикорупційної політики; 2) адміністративні процедури для розроблення антикорупційних програм, які можуть бути на рівні держави або юридичних осіб.

Розробка державної антикорупційної політики визначається стадіями, які складаються з ряду процедурних етапів та дій, спрямованих на досягнення проміжних цілей. Ці стадії мають таку структуру: 1) стадія підготовки проекту державної антикорупційної політики; 2) стадія розробки проекту антикорупційної політики; 3) стадія попереднього розгляду та узгодження проекту державної антикорупційної політики; 4) стадія прийняття та оприлюднення антикорупційної політики.

Ці стадії мають свої особливості, такі як рішення конкретних завдань, різне коло задіяних суб'єктів, взаємопов'язаність і взаємозалежність між ними, а також унікальність рішень та процесуальних документів, прийнятих на кожній стадії.

Досягнення загальнодержавної антикорупційної політики має свої особливості, так як ця політика приймається Верховною Радою України у межах законодавчого процесу.

Сучасний стан правового регулювання вимагає удосконалення таких аспектів: 1) адміністративні процедури для розроблення загальнодержавної антикорупційної політики на всіх рівнях; 2) механізм моніторингу за виконанням юридичними особами державної антикорупційної політики, як і публічного, так і приватного секторів; 3) відповідальність керівників за невиконання заходів антикорупційної політики; 4) механізми громадського контролю за виконанням державної антикорупційної політики.

ВИСНОВКИ

Державну антикорупційну політику можна розглядати як адміністративно-правову концепцію, що має дві основні тлумачення. У вузькому розумінні це вказує на інтеграцію органів влади та громадянських інститутів для створення та реалізації стратегічних напрямів антикорупційної політики. Це включає інституціональні, організаційно-правові та ресурсні заходи для запобігання корупції в державному управлінні. У широкому розумінні державна антикорупційна політика охоплює комплекс заходів, визначених у законодавстві, які ініціюються, розробляються та впроваджуються публічною адміністрацією у співпраці з громадянським суспільством. Її метою є усунення причин та умов, що сприяють корупції, зниження рівня та відновлення порушених прав та законних інтересів.

Державна антикорупційна політика повинна ґрунтуватися на ієрархічній системі цілей. Стратегічною метою є зниження рівня корупції до такого рівня, коли вона не загрожує національній безпеці та існуванню суспільства, і не сприяє системній деградації публічно-владних відносин. Завдання державної антикорупційної політики повинні впливати з цілей і відображати вектори системи протидії корупції. Напрями дій повинні узгоджуватися з цілями та завданнями, а також коригуватися відповідно до оцінки стану корупції та реалізації антикорупційної стратегії.

Аналіз даних про корупцію визначає стратегічні завдання державної антикорупційної політики, такі як подальше впровадження антикорупційного законодавства, корекція внутрішнього законодавства для мінімізації легальних умов, сприяючи корупції, реформування політичної та судової систем, підвищення ролі громадськості у протидії корупції через чіткі та прозорі механізми участі у відповідних заходах.

Принципи державної антикорупційної політики є основними засадами, теоретичними ідеями та загальними положеннями, закладеними законодавцем у норми права. Ці принципи визначають сутність та використовуються у практичній діяльності суб'єктів антикорупційної роботи. Вони складають систему, охоплюючи загальні принципи державної антикорупційної політики та принципи діяльності суб'єктів, які її формують та реалізують.

Пропонується класифікувати принципи державної антикорупційної політики за такими критеріями: а) за ступенем загальності (загальні та спеціальні); б) за сферою правового регулювання (формування, реалізація, протидія, запобігання корупції); в) за юридичною силою нормативно-правового акту, в якому вони закріплені (міжнародно-правові документи, закони, підзаконні та адміністративні акти); г) за змістом засад здійснення (формування або реалізації антикорупційної політики).

Адміністративно-правові гарантії державної антикорупційної політики оцінюються як сукупність умов і інструментів, спрямованих на досягнення її мети та завдань. Ці гарантії повинні бути закріплені у законодавстві, визначати їх обов'язковість, а їх зміст повинен тісно взаємодіяти з завданнями антикорупційних органів та реалізацією засад антикорупційної політики. Основу державної антикорупційної політики мають становити такі гарантії: 1) кадрово-професійні; 2) інформаційно-аналітичні; 3) науково-методичні; 4) матеріально-технічні; 5) гарантії контролю та нагляду. Ці гарантії детально обґрунтовані та розкриті.

Суб'єктами державної антикорупційної політики розглядаються громадяни України, органи державної влади та місцевого самоврядування, громадські об'єднання, установи та організації, а також особи, які беруть участь у розробці та впровадженні державної антикорупційної політики. Система суб'єктів визначена ширше, ніж система суб'єктів боротьби з корупцією, і

розподілена на три основні групи: 1) ті, що розробляють політику; 2) ті, що впроваджують політику; 3) ті, що мають окремі повноваження.

Компетенція суб'єктів у формуванні та впровадженні державної антикорупційної політики визначається завданнями, правами та обов'язками, закріпленими за відповідними органами влади. Потребує удосконалення правове регулювання таких аспектів, як процедури формування політики на всіх рівнях, механізм моніторингу виконання антикорупційних програм, відповідальність керівників за невиконання заходів політики та спеціальні механізми громадського контролю.

Особливий акцент робиться на інформаційно-аналітичній компоненті адміністративно-правового механізму. Пропонується створення Єдиної Національної системи державного моніторингу корупції для проведення досліджень, аналізу та узагальнення інформації щодо стану корупції в Україні та виконання заходів Антикорупційної стратегії та антикорупційних програм. Удосконалення процесу прийняття та впровадження політики може бути досягнуте шляхом чіткого визначення повноважень кожного спеціалізованого суб'єкта, уникнення дублювань та суперечностей, а також встановлення адміністративних процедур для формування заходів та регулювання взаємодії між суб'єктами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кравченко С.О. Підходи до розуміння антикорупційної політики в публічному управлінні. Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: «Державне управління». 2018. Т. 29(68). № 2. С. 28-33. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sntvupa_2018_29_2_7.
2. Основы противодействия коррупции (системы общегосударственной ЭТИКИ поведения) /под ред. С.В. Максимова. URL: <http://www.transparencyNazaNhstan.org>.
3. Невмержицький Є.В. Корупція як соціально-політичний феномен: автореф. дис... д-ра політ. наук: 23.00.02. К., 2009.36 с.
4. Баришніков В.М. Запобігання та протидія проявам корупції на державній службі та службі в органах місцевого самоврядування: навч. - метод. посібн. К.: ІК ДСЗУ, 2013. 172 с.
5. Прохоренко О.Я. Корупція по-українськи (сутність, стан, проблеми): монографія. К.: Вид-во НАДУ, 2005. 168 с.
6. Про Стратегію сталого розвитку «Україна - 2020»: Указ Президента України від 12.01.2015 №5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.
7. Свистович М.Б. Сутність та основні поняття стратегічного планування. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej18/PDF/06.pdf>.
8. Модельный закон о борьбе с коррупцией: постановление, принятое на тринадцатом пленар. заседании Межпарлам. Ассамблеи государств-участников СНГ, 03.04.1999 № 13-4. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main>
9. Основы законодательства об антикоррупционной политике: Модельный закон. Принят на XXII пленарн. засед. Межпарламент. Ассамблеи гос-в-уч-в СНГ: Постановление от 15.11.2003 № 22-15. Информ. бюллетень

Межпарламентской Ассамблеи гос-в-уч-в СНГ. 2004. № 33. URL: <http://docs.entd.ru/document/901898824>.

10. Яременко С., Яременко О. Антикорупційна програма як інструмент антикорупційного менеджменту державної організації. Держелужбовець, 2016. №1.

11. On the governmental strategy against corruption: Decree of the Government of the Republic of Hungary 2 March 2001 № 1022/2001. URL: http://acrc.org.ua/file_collection/Hungary.

12. Про Антикорупційну стратегію на 2018-2020 роки: Закон України URL: <https://nazk.gov.ua/sites/default/files/docs>.

13. Про Антикорупційну стратегію на 2018-2020 роки: Висновок на проект Закону України від 26.04.2018 до № 8324. [Електронний ресурс]. URL: <http://wl.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc>.

14. Мінцберг Г. Зліт та падіння стратегічного планування. К.: Вид-во Олексія Капусти. 2008. 389 с.

15. Гогвуд Б. Аналіз політики для реального світу /Б. Гогвуд, Л. Ган; пер. А. Олійник. К.: Основи, 2004. 396 с

16. Петренко І. Сутність державної політики та державних цільових програм. Віче. 2011. № 10. С. 23-25. URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/viche>

17. Новак А. Національна антикорупційна політика: особливості та основні чинники розвитку в умовах сучасного державотворення. Державне управління та місцеве самоврядування. 2007. Вип.3. С. 62-66. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dums_2017_3_11

18. Про схвалення засад антикорупційної політики: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.12.2009 № 1688. Офіційний вісник України. 2010. № 11. С. 71. Ст. 550.

19. Про Національну антикорупційну стратегію на 2011-2015 роки: Указ Президента України від 21.10.2011 № 1001/2011. Урядовий кур'єр. 2011. №199.
20. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 №1700-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 49. Ст. 2056.
21. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики: Постанова Кабінету Міністрів України від 03.11.2010 №996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996>.
22. Про боротьбу з корупцією: Закон України від 05.10.1995 № 356/95-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1995. № 34. Ст. 266.
23. Про Концепцію боротьби з корупцією на 1998-2005 роки: Указ Президента України від 24 квітня 1998 року № 367/98. Офіційний вісник України. 1998. № 17. С. 14. Ст. 621
24. Заброда Д.Г. Державна антикорупційна політика в Україні: теорія, правова основа, інституалізація: монографія. Сімферополь: КРП «Видавництво «Кримнавчеддержвидав». 2013. 363 с.
25. О стратегии антикоррупционной политики Республики Татарстан: Указ Президента Республики Татарстан от 08.04.2005
26. Молдаван Є.С. Морально-світоглядні принципи подолання корупції на державній службі. Університетські наукові записки. 2009. №3(31). С. 291-295.
27. Про засади запобігання і протидії корупції: Закон України від 07.04.2011. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 40. Ст. 404
28. Основы законодательства об антикоррупционной политике: Модельный закон. Принят на XXII пленарн. засед. Межпарламент. Ассамблеи гос-в-уч-в СНГ: Постановление от 15.11.2003 № 22-15. Информ. бюллетень Межпарламентской Ассамблеи гос-в-уч-в СНГ. 2004. № 33. [Електронний ресурс]. URL: <http://docs.entd.ru/document/901898824>.

29. Про засади запобігання і протидії корупції: Закон України від 07.04.2011. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 40. Ст. 404.
30. Про схвалення засад антикорупційної політики: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.12.2009 № 1688. Офіційний вісник України. 2010. № 11. С. 71. Ст. 550
31. Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких актів Кабінету Міністрів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 02.11.2011 № 1126. Офіційний вісник України. 2011. № 85. С. 46. Ст. 3113. Код акту 58963/2011. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show>.
32. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 №1700-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 49. Ст. 2056
33. Експерти USAID розповіли про своє бачення антикорупційного суду. URL: http://zib.com.ua/ua/print/127875-eksperti_usaid_rozpovili.
34. Судова практика створення антикорупційних судів. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2017/12/20/infografika/polityka/svitova>
35. Ростовська К.В. Міжнародний досвід створення і діяльності антикорупційних судів у світі. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: «Право». Випуск № 25. 2018. С. 87-89.
36. Ростовська К.В. Проблемні питання створення антикорупційних судів в Україні. Правова позиція. Науковий вісник Університету митної справи та фінансів. 2017. №2. С. 159-164.
37. Мосенко Ю.О. Державна інформаційна політика України: організаційно-правові аспекти здійснення: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ. 2011. 220 с.
38. Бездольний М.Ю. Адміністративно-правові засади діяльності органів внутрішніх справ щодо протидії корупції: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Х., 2009. С. 14.

39. Мельник М. І. Корупція - корозія влади (соціальна сутність, тенденції та наслідки, заходи протидії): монографія. Київ: Юрид. думка. 2004. 400 с.
40. Гвоздецький В.Д. Адміністративно-правові та організаційні засади запобігання і протидії корупції в Україні: дис. ... д-ра. юрид. наук: 12.00.07. Київ. 2014. 587 с.
41. Невмержицький Є. В. Корупція в Україні: причини, наслідки, механізми протидії: монографія. Київ: КНТ. 2008. 368 с.
42. Алфьоров С.М. Суб'єкти, які здійснюють заходи щодо запобігання і протидії корупції, відповідно до проекту Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції». Актуальні питання юридичної науки та правоохоронної діяльності. 2011 №. С. 3-7.
43. Сич М.О. Адміністративно-правова протидія корупційним правопорушенням: дис.... канд. юрид. наук: 12.00.07. Запоріжжя. 2015. 221 с.
44. Машлякевич Д.С. Система суб'єктів запобігання та протидії корупції. Право. 2015. №2. С. 94-101.
45. Дем'янчук В. А. Адміністративно-правові засади реалізації антикорупційної політики в Україні: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Київ, ДДУВС, 2018. 492 с.
46. Спеціально уповноважені інституції з питань антикорупційної політики. Центр політико-правових реформ. URL: <http://pravo.org.ua/ua/news/20872035-1.6.-spetsialno>.
47. Андріїв М.М. Поняття та структура компетенції органів публічної влади. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2017-2/doc/1/07.pdf>.
48. Солонар А.В. Окремі аспекти розкриття змісту поняття «повноваження». URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/37609.pdf>.

49. Ростовська К.В. Поняття та зміст компетенції суб'єктів державної антикорупційної політики: збірник наукових праць. Прикарпатський юридичний вісник. 2018. №3(24). С. 89-91.
50. Спеціально уповноважені інституції з питань антикорупційної політики. Центр політико-правових реформ. URL: <http://pravo.org.ua/ua/news/20872035-1.6.-spetsialno>.
51. Созанський Т.І, Луцик В.В. Повноваження Національного агентства запобігання корупції. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2018. №1. С. 302-314.
52. Ростовська К.В. Поняття та зміст компетенції суб'єктів державної антикорупційної політики: збірник наукових праць. Прикарпатський юридичний вісник. 2018. №3(24). С. 89-91.
53. Ростовська К.В. Характеристика компетенції суб'єктів розроблення державної антикорупційної політики. Юридичний бюлетень. 2018. №6. С. 127-133
54. Ярмиш О., Мельник Р. Спеціалізовані антикорупційні інституції: світовий досвід та національна модель. Науковий часопис Національної академії прокуратури України. 2015. №2. С. 144-155.
55. Ростовська К.В. Сучасна антикорупційна політика в Україні: проблеми та перспективи. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: «Право». 2017. Вип. 23. С. 94-96.
56. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки: Закон України. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 46. С. 3010. Ст. 2047.
57. Созанський Т.І, Луцик В.В. Повноваження Національного агентства запобігання корупції. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2018. №1. С. 302-314.

58. Greco Eval 4Rep (2016)9-P3. Четвертий раунд оцінювання. Запобігання корупції серед народних депутатів, суддів та прокурорів. Звіт за результатами оцінки. Україна. Ухвалено на 76-му пленарному засіданні GRECO (Страсбург, 19-23 червня 2017 р URL: <https://rm.coc.int/grecoeval4rep-2016-9-p3-76-greco>).

59. Фещенко Л.О. Взаємодія органів внутрішніх справ з державною податковою службою у здійсненні правоохоронної діяльності: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. КНУВС. Київ, 2007. С. 217.

60. Бандурка О.М. Управління в органах внутрішніх справ України: підручник, Х.: Ун-т внутр. справ, 1998. 477 с.

61. Назар Ю.С. Взаємодія територіальних органів внутрішніх справ із місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування у профілактиці адміністративних правопорушень: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. ЛДУВС, Львів, 2006. С. 217.

62. Про Національне антикорупційне бюро. Закон України від 14.10.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18>

63. Ростовська К.В. Поняття та зміст адміністративної діяльності Національного антикорупційного бюро. Jurnalul juridic national: teorie si practica. 2017. №1. С. 62-64. URL: <http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2017/1/15.pdf>

64. Фещенко Л.О. Взаємодія органів внутрішніх справ з державною податковою службою у здійсненні правоохоронної діяльності: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. КНУВС. Київ, 2007. С. 217.

65. Заброда Д.Г. Взаємодія суб'єктів боротьби з корупцією: адміністративно-правовий аспект: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. НАВСУ. Київ, 2005. [Електронний ресурс]. URL: <http://mego.info/%D0%BCD1%8E>.

66. Корнієнко М.В. Сучасні засади протидії спеціалізованих підрозділів органів внутрішніх справ організованій злочинності: монографія. К: МВС України. НАВСУ, 2003. 676 с.

67. Гаращук В.М. Контроль та нагляд у державному управлінні: навч, посібник. Харків: Нац. юрид. акад. України, 1999.55 с.
68. Глушко Є.В. Адміністративно-правове забезпечення участі громадськості у протидії корупції: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Ірпінь, 2015. 248 с.
69. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції: підписана 31 жовтня 2003 року, ратифікована Україною 18 жовтня 2006 року. Відомості Верховної Ради України. 2007. № 49. С. 2048.
70. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки: Закон України. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 46. С. 3010. Ст. 2047
71. Гаращук В.М. Контроль та нагляд у державному управлінні:навч, посібник. Харків: Нац. юрид. акад. України, 1999.55 с.
72. Шпильовий ІМ. Роль держави у створенні та розвитку громадянського суспільства. К.: НАДУ, 2008.56 с.
73. Задорожний С.А. Місцева влада як посередник між правоохоронними органами та громадянським суспільства у сфері протидії корупції. Університетські наукові записки. Хмельницький університет управління і права. 2014. №3(51). С. 225-230.
74. Національна стратегія державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016-2020 роки: Указ Президента України ВІД 26.02.2016 №68 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/68/2016>.
75. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики: Постанова Кабінету Міністрів України від 03.11.2010 №996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996>.
76. Созанський Т.І, Луцик В.В. Повноваження Національного агентства запобігання корупції. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2018. №1. С. 302-314

77. Громадськість, бізнес та медіа об'єднались і взяли під контроль державні закупівлі в Україні. URL: <http://ti-ukraine.org/news/1793.html>
78. Білецький А.В. Корупція у приватному секторі та роль громадськості у її запобіганні. Проблеми законності. 2016. Вип.135. С. 157-166.
79. Валюшко І.В. Інститути громадянського суспільства у системі антикорупційної політики держави: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Національний інститут стратегічних досліджень. Київ, 2017. 217 с.
80. Ростовська К.В. Окремі питання адміністративно-правового регулювання діяльності Національного антикорупційного бюро. Порівняльно-аналітичне право. 2016. №5. С. 231-233. Ukl: http://www.pap.in.ua/5_2016/70.pdf.
81. . Голосніченко І.П. Адміністративне право: основні поняття: навч. посібн. К.: ГАН, 2005. 231 с.
82. Беднарчук О.Г. Теоретичні основи та адміністративно-правові механізми протидії корупції в Державній кримінально-виконавчій службі України: монографія. URL: <https://pidruchniki.com/87677/pravo>.
83. Мармазов В. Адаптація законодавства України до acquis Європейського Союзу: підсумки п'ятирічного шляху /В. Мармазов, Г. Друзенко. Міністерство юстиції України. URL: <http://www.minjust.gov.ua/1702>.
84. Коротич О.Б. Теоретико-методологічні засади державного управління регіональним розвитком України: дис. ... д-ра наук з держ. управл. Х.: ХарПІ НАДУ, 2009. 482 с. URL: <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/350785>.
85. Цвік М.В. Загальна теорія держави і права: підручник. Х.: Право, 2002. 432 с.
86. Ростовська К.В. Общая характеристика административной процедуры формирования государственной антикоррупционной политики в Украине. Закон и Жизнь («Legea si Viata»). 2018. №11/2. С. 113-115.
87. Яцик В.М, Романова О.І. Методичні рекомендації з питань запобігання і протидії корупційним правопорушенням, розраховані для

використання у роботі особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, працівниками громадських приймалень з надання безоплатної первинної правової допомоги. 2015. URL: <https://www.gromada.gov.ua>.

88. Ростовська К.В. Міжнародний досвід створення і діяльності антикорупційних судів у світі. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: «Право». Випуск № 25. 2018. С. 87-89.

89. Ростовська К.В. Проблемні питання застосування процесуальних строків за корупційні адміністративні правопорушення. Стан та перспективи розвитку адміністративного права та процесу: матеріали Міжнар. наук.-практичн. конф. (м. Одеса, 09-10 жовтня 2015 р.). Одеса, 2015. С. 134-135.

90. Науково-практичний коментар до Закону України «Про запобігання корупції» /за ред. Хавронюка М.І. К.: Ваїте, 2018. 472 с.

91. Копиленко О.Л., Богачова О.В., Богачов С.В. Законознавство: навч. посіб. Київ: Інститут законодавства Верховної Ради України. 2011. 152 с.

92. Ростовська К.В. Адміністративно-правовий механізм формування та реалізації державної антикорупційної політики: проблеми правового регулювання. Порівняльно-аналітичне право. 2018. N03. С. 217-220.

93. Формування державної політики та її реалізація. URL: <https://studme.com.ua/129205228702/ekonomika>

94. Кресіна І.О. Політика, право і влада в контексті трансформаційних процесів в Україні: монографія. Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. Київ, 2006. 304 с.

95. Дзвелюк М. Державна політика та функції сучасної держави: до проблеми взаємозв'язку. URL: <http://www.jurnaluljuridic./2016.pdf>.

96. Ростовська К.В. Адміністративна процедура формування державної антикорупційної політики: проблеми змісту та правового регулювання. Вісник

Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: «Право». Вип.26. 2018. С. 58-60.

97. Петренко І. Сутність державної політики та державних цільових програм. Віче. 2011. № 10. С. 23-25. URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/viche>.

98. Петренко І.І. Визначення та структурування проблеми в процесі розробки державної політики. URL: <http://rmn.knu.ua/wp-content/uploads/2014/11/Petrenko1.pdf>.

99. Адміністративне право України: підручник /за заг. ред. Т.О. Коломoeць. К.: Істина, 2009.480 с.

100. Тернушак М.М. Нормотворчість у діяльності органів Державної податкової служби. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія: «Юридична». 2013. Вип. 1. С. 259-267.

101. Колпаков В.К. Адміністративне право України: підручник. К.: Юрінком Інтер, 2003. С. 278.

102. Петришин О.В. Теорія держави і права: підруч. Х.: Право, 2014. 368 с.

103. Мандюк О.О. Індивідуальні адміністративні акти: теорія та практика застосування: дис. ... канд. юрид. наук. Львів, 2017. 214 с.

104. Яременко С., Яременко О. Антикорупційна програма як інструмент антикорупційного менеджменту державної організації. Держелужбовець, 2016.

№1